

Ferenc pápa újabb felhívása a békéért

Hallgassanak el a fegyverek, szűnjön meg az eszkaláció! Párbeszédre és tárgyalásra van szükség – hangzott a pápa újabb felhívása a háborúban lévő nemzetek vezetőihez június 2-án. Az Úrangyala elimádkozása után Ferenc pápa arra kérte a Szent Péter téren összegyűlt híveket, hogy imádkozzanak Szudánért, ahol a több mint egy éve tartó háborúra még mindig nem találtak békés megoldást. Hallgassanak el a fegyverek! A helyi hatóságok és a nemzetközi közösség elkötelezettségével segítsenek a lakosságnak és a sok kitelepítettnek. A szudáni menekülteket fogadják be és védelmezzék a szomszédos országokban – hangzott a pápa felhívása. A Szentatya újból felemelte szavát a meggyötört Ukrajna, Palesztina, Izrael és Mianmar érdekében, majd az érintett országok kormányzóinak bölcsességében bízva arra kérte őket, hogy szüntessék be az eszkalációt, és tegyenek meg minden erőfeszítést a párbeszéd és a tárgyalás érdekében.

Bambergi lovas (1225). A hagyomány szerint Szent István királyról mintázták. Fotó: Thaler Tamás

István hitével

Írta: Dr. Papp Tibor

Augusztus 20-án Szent István királyra emlékezik a magyarság – éljen akár a csonka hazában, az elszakított területeken vagy bárhol a nagyvilágban. Évtizedeken keresztül az alkotmány ünnepének kellett nevezni ezt a napot, hogy el se hangozhasson Szent István király neve, amelyet az első Krisztus-követő vértanú után vett fel a magyarok első királya. Volt ez az új kenyér és az aratás ünnepe is, ami szintén szép és fontos, főleg, ha tényleg annak köszönjük meg az aratást, aki azt valóban adta is. Ez a nap azonban István király ünnepeként él a magyarok szívében évszázadok óta. Azé a Szent Istváné, aki valamiképpen a legnépszerűbb magyar szent lett, akire sokan utalnak, ha kedvelt szentet neveznek meg, aki mintha a magyarok egyfajta kollektív tudatalattijában élne és így nagyon mélyen összeköti minket határainkon belül és azokon messze túlmenően. Nagy jelentősége van annak, hogy egy igazán szentéletű, hitét mélyen megélt királyra vezettük vissza magyarságunk és kereszténységünk (krisztusi mivoltunk) eredetét.

Mert messze nem csak az államalapítót, hanem a magyarság legnagyobb szentjét is ünnepeljük, aki tudatosan a krisztusi tanítás sziklájára épített nemzetet és hazát. Maga járt elől jó példával Krisztus követése útján, mert ahogy Hartvik püspök írta: „Krisztus a száján, Krisztus a szívében, Krisztust hordozta minden tetteiben.”

Istvánt nem csak az foglalkoztatta, hogy népe ne legyen idegen az európai nemzetek nagy családjában, bár mint komoly uralkodónak ez is fontos volt számára. De ő saját magának és fiának, remélt utódjának is életprogramként vette fel Krisztus követését. Nem politikai okoskodás volt ez, holmi világi előny vagy jólét elérése érdekében. Minden evilági gondolkodás fölé emelkedve, Isten országának reményességében és fényében alakította napjait, hozta meg nagy döntéseit.

Nézzük meg ennek a kolosszális em-

bernek a belső életét és próbáljuk meglátni lelkének gyökereit, amiből a magyarság ezredéves erőt és kegyelmet tartalékol.

Első és legalapvetőbb vonása Szent István királynak: a hit. A komolyan értelmezett evangéliumi hit az Istenben, Isten kegyelmében, az Ő országában. Azzal a radikalizmussal állt rá a krisztusi útra, amelyet az evangélium követel. „Mit is adhatna az ember cserébe lelkéért?”, és feleletül István úgy tett, mint a gyöngykereső, aki mindenét eladja egyért. De nemcsak eladja, hanem „nagy örömeiben” teszi ezt. Tehát szenvedéllyel, boldogan, lelkesülten, és képes szembezálni azokkal, akik meg akarják akadályozni ebben. Valahogy olyan Krisztus-látás élt benne, mint Szent Pálban: „Uramnak, Krisztus Jézusnak fölséges ismeretéhez mérten mindent akadálynak tartok. Érte mindent elvettem, sőt szemétnek tartottam, hogy Krisztust elnyerhessem és hozzá tartozzam.”

Az értékrendjének csúcán tehát minden más érték forrásaként a hit áll. Ez a megállapítás nem egy egyszerű gesztus az őt támogató papság és bajor nemesség felé, hanem egy emlékeztető. Szent István vallotta és megélt, hogy mindegy, hány ember élete függ döntéseitől, hány térd hajolt meg előtte, sohasem tartotta önmagát a legfontosabbnak, megértette, hogy önmagában semmit nem ér. Első helyen szükségszerűen a viszonyítási alap áll, az Isten, a nagybetűs Jó. Minden más hozzá hasonlítva nyer értéket, és – mint István is kijelenti – nélküle az egész királyi hatalom megszűnik, mert minden Tőle származik. Az összes többi és ugyanakkor nagyon is tisztelendő erénye gyakorlatilag ebben az elsőben gyökerezik. Mindannyiunknak üzenet ez, legyen bármilyen kicsi is a hatalom, amit birtoklunk.

A legendák beszélnek Szent István éjszakai imádkozásairól, beszélnek álruhában, koldusként való megaláztatásairól.

(folytatás a 2. oldalon)

Parolin bíboros: „Nyugtalanító kilátás”

Angelo Caleca *Olaszország és a pápa szolgálatában* című, a vatikáni bank tevékenységéről szóló kötetének bemutatóján Milánóban az Ambrosiana Könyvtárban újságírói kérdésekre válaszolva Pietro Parolin bíboros kifejezte a Szentszék aggodalmát az Oroszország és Ukrajna közötti háború további eszkalációja miatt. A vatikáni államtitkár óva intett attól, hogy engedélyezzék Ukrajnának a NATO által szállított fegyverek alkalmazását Oroszország területén. Arra figyelmeztetett, hogy ez a konfliktus „ellenőrizhetetlen eszkalációjához” vezetne. „Ez valóban nyugtalanító kilátás” – mondta Parolin bíboros. Egyben megerősítette, hogy a Szentszék folytatja humanitárius és diplomáciai erőfeszítéseit, különösen az Oroszországban jogellenesen fogva tartott ukrán gyermekek kiszabadítása érdekében.

A Szentatya fogadta a szlovák államfőt

Ferenc pápa június elsején délelőtt kihallgatáson fogadta Zuzana Čaputovát, a Szlovák Köztársaság elnökét, aki ezt követően találkozott Pietro Parolin bíborossal. Az államtitkárságon tartott szívélyes megbeszélésen kitértek a Robert Fico szlovák miniszterelnök elleni merénylet szomorú eseményére, a küszöbön álló államelnökváltásra és az európai parlamenti választások szlovákiai kilátásaira, annak a reményüknek adva hangot, hogy a harmónia és a béke megerősödik az országban.

A pápa közelgő liturgikus programjai és utazásai

Ferenc pápa július elsején reggel rendes, nyilvános konzisztóriumot tart szentté avatási ügyekben. Július 7-én apostoli látogatást tesz Triesztben az Olasz Katolikus Társadalmi Hét alkalmából. Szeptember 2–13. között apostoli utazásra indul Indonéziába, Pápua Új-Guineába, Kelet-Timorba és Szingapúrba. Szeptember 26–29. között pedig apostoli látogatást tesz Luxemburgban és Belgiumban.

Szentév 2025

A katolikus egyház 25 évenként ünnepel szentévet. A 2025-ös szentév 2024. december 24-én, a vatikáni Szent Péter-bazilika szentkapujának megnyitásával kezdődik és 2026. január 6-án, a kapu bezárásával ér véget. A szentévet Ferenc pápa a *Spes non confundit* (A remény nem csal meg) kezdetű bullával hirdette meg május 9-én. A 2025-ös jubileum a hit és a kultúra eseménye lesz.

(Készült a Vatican News tudósításai alapján)

Ima Szent István királyhoz

Nemzetünk apostola és hatalmas pártfogója, szeretett királyunk, Szent István király! Te őseinket a hit világosságára hoztad, megtért népednek templomokat és iskolákat emeltél, szegényeit, árváit és özvegyeit szerető atyaként tápláltad és így művelté, boldoggá iparkodtál tenni nemzetedet. A te tömérdék fáradozásod, kiállott küzdelmeid és mindezekkel szerzett nagy érdemeid miatt gyermeki és most is alattvalói bizalommal fordulunk hozzád, ó, apostoli szent királyunk. Kérünk, ne vond meg hathatós pártfogásodat a te magyar népedtől, melyet annyi munkával megtérítettél. Kérj számára buzgó apostolokat; eszközöld ki a hit egységét, az erkölcsös életet, hogy üdvösséges törvényeid és az igaz atyai szívedből fakadt intelmeid szerint, a szeretetben egyesülve az egy igaz hitben állhatatosan megmaradjunk, szent éleled nyomdokait kövessük és így egykor veled együtt az örök boldogságban Urunkat, Istenünket vég nélkül áldjuk és dicséjük. Amen.

„Járjunk az Úr világosságában”

Püspökké szentelték, egyben beiktatták hivatalába Štefković Mirko atyát, a Nagybecskereki Egyházmegye új főpásztorát

2024. június 1-jén, szombaton a délelőtt 11 órakor kezdődött ünnepi szentmisén a nagybecskereki Nepomuki Szent János-székesegyházban Német László SVD belgrádi érsek-metropolita püspökké szentelte Štefković Mirko atyát. Az új főpásztor éppen főszentelőjét, Német Lászlót követi a Nagybecskereki Egyházmegye élén: a belgrádi érsek korábban megyéspüspökként, 2022. novemberi érseki kinevezése óta pedig apostoli kormányzóként vezette az egyházmegyét. Mirko püspök az Izajás próféta könyvéből választott jelmondatával is – „Járjunk az Úr világosságában” (Iz 2,5) – szeretné hangsúlyozni az egész Egyház, azaz a pásztor és a rábízott hívek Krisztus felé haladó közös zarándoklását.

A székesegyház harangjai 10 óra 55 perckor szólaltak meg, jelezvén a nagy esemény kezdetét. Ekkor indult el a bevonulási körmenet a püspöki palotából a székesegyház főbejárata irányába. A két társ-szentelő Gangemi Santo Rocco belgrádi apostoli nuncius és Svalina Fabijan szerémségi püspök volt. A jeles eseményen részt vett Luciano Suriani északmacedóniai apostoli nuncius, Francis Assisi Chullikatt bosznia- és hercegovinai apostoli nuncius, Jean-Marie Speich koszovói apostoli delegátus, a Szent Cirill és Metód Nemzetközi Püspöki Konferencia, valamint a szomszédos püspöki konferenciák tagjai és a történelmi egyházak képviselői. Nagy számban érkeztek lelkipásztorok, szerzetesek és hívek a nagybecskereki és szomszéd-

dos egyházmegyékből. Tiszteletüket tették a magyar és a horvát állam diplomáciai képviselői, a magyar politikai pártok és civil szervezetek képviselői és Nagybecskerek város elöljárói is. A két segédkező áldozópap Josip Štefković szombori esperesplébános, Mirko atya testvératyja és Koleszár József, a Josephinum Papi Otthon igazgatója, az Egyházmegyei Vagyonkezelőség munkatársa és a királyhalmi Jézus Szentséges Szíve-egyházközség plébánosa volt.

A szentelési szertartás kezdetén felolvasták a püspöki kinevezési bullát. Ennek szövege magyar fordításban a következő: „Ferenc pápa, Isten Szolgáinak Szolgája szeretett fiának, Mirko Štefkovićnak a Szabadkai Egyházmegye papságából, eddigi egyházmegyei vagyonkezelőnek, a Nagybecskereki Egyházmegye kinevezett püspö-

kének üdvözlét és áldás. Az Úristenbe vetve reményünket és az emberek üdvössége iránti vágytól vezérelve tevékenyen hirdetjük az Evangéliumot minden népnek, hogy így az Anyaszentegyház – amellyel az Isten megismerteti útjait, hogy az Úr világosságában az Ő ösvényein járjon (vö. Iz 2,3,5) – minél több utódnak örvendjen. Miközben örömmel emlékezünk meg mindarról, ami az apostoli küldetés és a lelkipásztori szolgálat alapját alkotja és egyben a keresztény lelkek javát szolgálja az egyetemes Egyházban, figyelmünk a Nagybecskereki Egyházmegye lelki szükségleteire irányul, amelynek széke megüresedett és új főpásztorát várja, miután tiszteletreméltó Német László SVD testvérünket áthelyeztük a Belgrádi Főegyházmegye élére. Rád gondoltunk, kedves fiunk, aki több éves papi szolgálatod során a Szabadkai Egyházmegyében számos érdemmel, hitbéli szilárdsággal, a lelkek iránti buzgalommal, emberi erényekkel és megalapozott jó hírnévvel ékesítetted fel magad, amelyek alapján alkalmassnak tartunk arra, hogy ezt az új szolgálatot átvedd. Meghallgatva tehát az Államtitkárság és a Püspöki Dikasztérium tanácsát, apostoli tekintélyünk teljességével nagybecskereki püspökké nevezünk ki téged, minden hozzá tartozó jogkörrel és kötelezettséggel. A püspökszentelést Róma városán kívül bárhol elfogadhatod, a liturgikus előírások betartása mellett. Azt megelőzően le kell tenned a hitvallást és a hűségküit Nekünk és Utódainknak, az Egyház törvényei és rendelkezései szerint. (folytatás a 2. oldalon)

István hitével

(folytatás az 1. oldalról)

Ezek mind arra mutatnak, hogy szinte szó szerint értette és értelmezte az evangéliumot. És magában elsősorban nem a nagy királyt tekintette, hanem a megváltásra szoruló embert, akit sem a karizmák, sem a feladatok nem mentenek fel az Istennek adandó tartozások alól. A karizmatikus elhivatottság érzése nem mosta el benne a közönséges ember tudatát. Ha a királyi fény ki is emelte a mindennapi emberek sorából, saját maga gondoskodott arról, hogy el ne feledje ember voltát.

Csodálatos Szent István érkeke hitének tisztasága tekintetében. Tudta, hogy a hit hallásból ered és ezt csak hírnökök terjeszthetik a világon. A hit hírnökeiről nem túl sok jót árult el az akkori világ. Szent István anyja révén a nyugati kereszténységről, apja révén egy kétféle kereszténységről, Pilgrim püspök révén pedig a politikába befogott kereszténységről kapott képet. A pápai uralom sem volt igazán hivatása magaslatán a X. században. Éppen elég lett volna mindez a pogányságban maradáshoz vagy egy sajátosan értelmezett kereszténységhez. Mintha István korában a kereszténység elvesztette volna lendítő erőit, és a szellemi fáradtság állapotában csak a világvége várásba ölte még megmaradó energiáit.

Mindezek között és fölött volt érkeke, hogy megragadja az igazi vallásosságot és egyedül Istenre építsen.

Nem kerülte el István az emberi sors tragikus betetőződését sem. Szent Imre halála mint apai gyász, az örökös elvesztése mint királyi gyász, az alapítások folytatójának hiánya mint történelmi gyász borult rá. Perbe szállhatott volna Istenrel az, aki mindent feladott és vállalt érte. De István megőrizte gyermeki lelkületét Isten iránt: koronáját és országát az Istenszülőnek ajánlotta fel. Ezzel teszi fel a koronát életművére. Szent István élete utolsó pillanatában, kiteljesült életkorában is megőrizte legjobb értelemben vett gyermeki lelkületét, megalázta magát Isten előtt, ezért magaslatra fel őt az Úr fiának, Krisztusnak uralmára és királyságára. Sújthatott bennünket tatárjárás, törökudulás, két világháború pokla, országcsönkítés és kommunista uralom, Magyarország Szent István óta ma is Európa és a kereszténység védőbástyája.

Szent István alakja, törvényei és előírásai magyarságunk és kereszténységünk alapját adták meg, még ha szó szerint nincsenek is érvényben. De törvényei közül egy mind a mai napig meg van tartva: Pannonhalmán folyamatosan imádkoznak és szentmisét végeznek a magyarokért, a magyar nemzetért. Mindenkiért, aki magyarnak vallja magát a világon.

Legyen ez remény és bátorítás mindannyiunknak, akik a nagyvilág bármelyik részén olvassuk e sorokat és Szent István emlékét, példáját mértékként magunk előtt tartjuk!

Dr. Papp Tibor

Görögkatolikus teológiai tanár. Nyíregyházán született 1973. december 1-jén. Egyetemi tanulmányait 1992–1995 között a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskolán kezdte, majd 1995–1999 között a Gráci Egyetemen (Karl-Franzens

Universitát) folytatta, ahol a teológia magisztere lett. Máriapócon szentelték pappá 1999. augusztus 6-án. Óraadó tanárként már abban az évben – miközben megkezdte kisvárdai segédlelkészi szolgálatát – elkezdett tanítani a Szent Atanáz Hittudományi Főiskolán, a szociológia, szociálteológia, egyház társadalmi tanítása és német teológiai szaknyelv tárgyakat oktatta és oktatja ma is. 2003-ban kétévnnyi tanulmányi szabadságot vett igénybe és megkezdte doktori képzését a Gráci Egyetemen. Doktori tanulmányai alatt a gráci magyar egyházközösség papja volt. 2005-ben Kisléta parókusa lett, 2006-ban pedig sikeresen megvédte Grácban a PhD-értékelését. 2007-től egy évig Csenger, 2008-tól pedig nyolc évig Nyírpazony parókusaként szolgált. Közben 2008–2015 között a Hajdúdorogi Görögkatolikus Középiszkolai Lelkészség hitoktatójaként tevékenykedett, 2010-től a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Keresztény Társadalmi Elvek a Gazdaságban kurzusán óraadó tanárként az egyház társadalmi tanítása tárgyat oktatja és a Károli Gáspár Református Egyetem Német Theológiai szaknyelvi vizsgarendszerében vizsgáztató volt. 2015-től egy éven át a Nyíregyházi Egyházmegyei Karitás igazgatója és a Nyíregyházi Egyházmegyei Pasztorációs Iroda ifjúsági referens tiszteletét töltötte be. 2016–2018 között Kisvárdai parókusaként, 2018–2023 között a Nyíregyházi Egyházmegye Püspöki Hivatalának főhelynökéként működött. A „Vereinigung für die Förderung der katholischen Soziallehre” szervezet elnökségi tagja. Az újonnan alapított egyházmegye intézményi rendszerének kialakításában és bővítésében vállalt szerepe, több mint két évtizedes lelkipásztori szolgálata, valamint a papi hivatást népszerűsítő, nagy hatású hittanári munkája elismeréseként 2021-ben a Magyar Érdemrend Lovagkeresztje Polgári Tagozata kitüntetésben részesült. Felesége Petrasevits Anasztázia, tanár, a nyíregyházi Szent Miklós Görögkatolikus Általános Iskola igazgatója. Három gyermeket nevelnek.

Mi magunk is legyünk templomná

„Abban az időben Jézus így szólt tanítványaihoz: Mindaz, aki meghallgatja szavaimat és szerintük cselekszik, ahhoz az okos emberhez hasonlít, aki a házát sziklára építette. Szakadt a zápor, ömlött az ár, süvített a szél, és nekizúdult a háznak, de az nem dőlt össze, mert sziklára épült. Aki viszont hallgatja szavaimat, de nem követi azokat, ahhoz az ostoba emberhez hasonlít, aki a házát homokra építette. Szakadt a zápor, ömlött az ár, süvített a szél, nekizúdult a háznak, az összedőlt és nagy romhalmaz lett belőle. Ezzel Jézus befejezte beszédét. A nép elragadtatással hallgatta tanítását, mert úgy tanított, mint akinek hatalma van, nem úgy, mint az írástudók” (Mt 7,24–29).

Paul Claudel francia író, költő, diplomata írta Szent István Intelmeinek elolvasása után (1920 előtt): „A nagyszerű gondolatok olvasása közben éreztem, minő nagy nemzet ez a magyar nép, amelynek már a mai európai emberiség hajnalán ilyen hallatlan eszű királya volt... Erőm fogytáig hirdetem, hogy a Duna-medencében csak a Szent István-i úton lehet keresni a gyógyulást.”

István magáévá tette a Példabeszédek könyvének tanítását: „Nagy gondoddal őrizd a szívedet, mert hiszen belőle indul ki az élet.” Okos emberként megértette Jézus tanítását a sziklára épített házról, hogy csak Krisztus ad szilárd alapot, értelmet és erőt, biztos jelent és jövőt egyéni és közösségi életünknek. Ő igazít el minket a világban, Ő segít abban, hogy bölcsen s reálisan, személyes áldozatokra is készen, hűséges szeretettel éljünk. István tudta, hogy békére és lelki közösségre van szükség Európáépeivel, de Krisztus nélkül nincs béke. Európában a Krisztusba vetett közös hit teremtett békés kapcsolatokat az emberek és a népek között.

Az evangélium példabeszéde erőteljes felhívás a gyakorló vallásos életre: nem elég csak hallgatni Jézus tanítását, hanem e szerint is kell élni. A sziklára épült ház szilárdságát a Jézus tanításához való ragaszkodás adja. Ez lehet a haza, a nemzet, a család vagy bármilyen közösség. Amikor Szent István királyunk ünnepén ezt az evangéliumot hallgatjuk, akkor a földi házra és hazára egyformán gondolunk. A magyar nyelvben a ház és a haza szó ugyanabból a tö-

ből származik. Ami a mai példabeszédben a házról szól, az a hazánkra is vonatkozik. Nehéz lenne megválaszolni azt a kérdést, hogy Szent István melyik hazát tartotta fontosabbnak: ezt a földit vagy az örökkévalót. Valószínűleg úgy gondolta, hogy a kettőt nem lehet szétválasztani. De az örökkévalót tette első helyre, ezért földi szempontból is maradandót alkotott. Jézus nem földi, evilági sikereket ígért azoknak, akik életüket az ő törvényeikhez igazítják, és nem evilági biztonságot. De már a földi életre is érvényes, hogy tartós, maradandó (az örök életre is megmaradó) kapcsolatokat csak Istenben, Istennel tudunk létrehozni. Aki maradandó közösséget akar létrehozni, az csak Istenre építhet.

István halála után az egyik névtelen krónikás jegyezte fel: „Mindenkör úgy viselkedett, mintha Krisztus bírói széke előtt állna. Belső szemével az Ő (Krisztus) jelenlétének fényes ábrázatát látta, s azt tanúsította, hogy Krisztust viseli ajkán, Krisztust szívében, Krisztust minden cselekedetében... Aki – hogy az egekben örökre épült szállása legyen – önmagát tette a földön az Úr hajlékává.” Ha követni akarjuk Szent István királyt, akkor legyen a mi hazánk nyitott mindenki számára, és mi magunk is legyünk templomná, az Istennel való találkozás színhelyévé azok számára, akik készek elfogadni Krisztust! Ez a feltétele annak, hogy békében éljünk a földi hazánkban és együtt legyünk Szent Istvánnal az égi hazánkban is.

Hován László Ágoston OFM
(Forrás: Pesti Ferencesek)

„Járjunk az Úr viláosságában”

(folytatás az 1. oldalról)

Azt akarjuk, hogy döntésünket tudásd egyházmegyé papságával és hívő népével, akiket szeretettel arra buzdítunk, hogy vezetésed alatt a mindennapi életben hűségesen éljenek Krisztus Örömhíre szerint. Ezért, szeretett Fiam, fogadd be azt az erőt, amely nem tőled származik, hanem a Szentlélektől, és a Boldogságos Szűz Mária, valamint Szent Gellért és Nepomuki Szent János közbenjárásával segítve, Jézus tanítványaként menj el fáradhatatlanul egészen a föld végső határáig (vö. ApCsel 1,8).

Kiadva Rómában, Lateránál, március hónap tizenharmadik napján, az Úr kétez-huszonegyedik esztendejében, pápaságunk tizenkettedik évében. Ferenc pápa”

A szentelési szertartás előtt elhangzott beszédében a főszentelő Német László a jelölthöz fordulva így fogalmazott: „Mire szentelnek fel egy püspököt? Az elméleti válaszon nem kell sokáig gondolkodnunk. A mai szentelésed által az apostoli testület utódainak közösségébe lépsz. Püspök leszel, apostolotudó, akire a világegyház egy részét bízta a Jóisten. Az egyház püspökei testületet képeznek. Ez a testület az apostolok testületének az utódja, amely a Szentatyával egységben hordozza a Krisztustól kapott hatalom teljességét.”

Az egyházatya ősi hagyománya úgy kívánja, hogy azt, akit püspökké szentelnek, a nép színe előtt kérdezzék meg, megfogadja-e, hogy a hitet megőrzi és hivatását teljesíti. Štefković Mirko letette ígéretét.

A szentelési szertartás legmeghatóbb pillanata a Mindenszentek litániája, amely alatt a szentelendő az Istennek való teljes önátadás jeleként a földön arcrá borulva imádkozik. A legősibb litánia imádkozásával az

ünneplő közösség azért fohászokodott, hogy a megdicsőült és földi egyház imádsága együtt segítse a szentelendőt a szertartás során és a püspöki szolgálatban.

Ezt követte a kézfeltétel és a felszentelő imádság. Ft. Szakály József leírása szerint a püspökszentelésen a kézfeltétel nemcsak a Krisztustól kapott lelki hatalom és küldetés továbbadásának szimbóluma, hanem az apostoli jogfolytonosságot (succesio apostolica) is jelképezi. Minden jelenlévő püspök a szentelendő fejére teszi a kezét, ezzel jelezve, hogy az új püspök tagja lett a püspöki testületnek.

A szertartás a szentelendő fejének a szent olajjal való megkenésével, az evangéliumos könyv, a gyűrű, a mitra és a pásztorbot átadásával, majd a püspöki szék elfoglalásával folytatódott.

Ismét Ft. Szakály József leírását idézve, a krizmával való megkenés arra utal, hogy a püspök a Szentlélek által nyeri el az egyházi rend szentségének teljességét. Az evangéliumos könyv átadása a püspök tanítói feladatát jelenti. A gyűrű ósrégi püspökjelvény, amely a püspöknek az egyházmegyéjével való eljegyzését jelképezi és emlékezteti őt a hűséges szeretetre. A mitra (infula) két ága az Ő- és az Újszövetség szimbóluma. Azt az üzenetet hordozza, hogy a püspöknek Jézus Krisztus személyét kell tükröznie és láthatóvá tennie. A pásztorbot a pásztori tisztség jele.

A katedra a püspök tanítószéke, ahonnan okítja és formálja Isten népét az igehirdetéssel, vezeti a liturgikus év lefolyását és irányítja a szentségek kiszolgáltatását. A székesegyház, a püspöki szék is a katedra névből kapja nevét: katedrális, székesegyház. „Épp ez a katedra teszi a székesegyházat az

egység és a közösség fizikai és lelki központjává az egyházmegye papsága és Isten egész szent népe számára” (Pastores gregis 34.). A tanítószékbe ültetés (székfoglalás) alapja az Újszövetségi Szentírás, amely arról tudósít, hogy az írástudók Mózes székében ültek (vö. Mt 2,3). A Szentírás leírja, hogy maga Jézus is leült és tanított (vö. Mt 5,1k;

mat fejezem ki a Szentháromság egy Istennek az élet és lelki hivatás ajándékáért, hogy mindmáig fenntart, és lehetővé teszi, hogy újra meg újra megtapasztaljam szeretetének és irgalmasságának kegyelmét” – kezdte hálaszavait a felszentelt püspök, majd azt konkrét megszólításokkal is hosszasan folytatta.

A Nagybecskereki Egyházmegye híveit ezekkel a gondolatokkal szólította meg: „Megtiszteltetés számomra, hogy Önökkel folytathatom életutamat. Biztos vagyok benne, hogy számos elvárásuk van az új püspökkel szemben. Együtt fogunk gyarapodni a hitben, szeretetben és közösségben, és arra kérem Önöket, támogassanak imáikkal, hogy eleget tehessek az egyházmegyei közösségünk kihívásainak, amelyekért Isten gondviselése küldött Önök közé.”

A Nagybecskereki Egyházmegye papjaihoz pedig e szavakkal fordult: „A papok a püspök legközelebbi munkatársai, és mint ilyenek mi vagyunk Jézus Krisztus közvetlen munkatársai, kapcsolatban vagyunk vele és egymással. Személyes nyitottságunk Jézus felé, akitől először is mi kapunk kegyelmet, előfeltétele annak, hogy azt közvetíteni tudjuk a hívők felé, akik iránt küldetésünk van. Ezért arra kérlek Benneteket, bár szétszórtan élünk a nagy bánati területen, járjunk közösen az Úr viláosságában, a Boldogságos Szűz Mária vezetésével és egyházmegyének védőszentjének, Szent Gellértnek pártfogásával.”

Isten éltesse, óvja és őrizze a Nagybecskereki Egyházmegye új püspökét, Štefković Mirko atyát!

Szerkesztette: Varga Gabriella
Képek: Vlado Sućur,
Nagybecskereki Egyházmegye

A Nagybecskereki Egyházmegye papsága új főpásztorával

Lk5,3). A tanítószékbe való ültetés a tanítói tisztség és méltóság jele. Ez volt a szombati nagybecskereki szertartás egyik csúcspontja – nem véletlenül kísérte nagy taps ezeket a pillanatokat.

A szertartás az áldozat liturgiájával folytatódott, immár Mirko püspök vezetésével. A szentmise a zenei szolgálatot az Emmanuel Kamarakórus látta el, Dutina Vilma vezetésével. Orgonán Rontó Márta kísért, a zenei koordinátor Szakály József atya volt.

A szentmise végén köszöntők hangzottak el a jelenlévő főpásztorok, az egyházmegye papsága és hívőközössége nevében, majd Štefković Mirko magyar és horvát nyelven mindenkinek megköszönte a bizalmat, a jelenlétet és a támogatást. „Elsősorban hálá-

Erdő Péter bíboros magyar nyelvű szentmisét mutatott be és fiatalokat bérmált Bukarestben

Aurel Percă érsek-metropolita és Cristinel Tampu plébános meghívását elfogadva 2024. május 11-én Bukarestben a Minden Kegyelemk Édesanyjának nevét viselő, közismert nevén barátok templomában Erdő Péter bíboros, prímás, esztergom-budapesti érsek magyar nyelvű szentmisét mutatott be és húsz fiatalnak kiszolgáltatta a bérmálás szentségét. A ferencesek által alapított, XVII. században épült barátok temploma (Bărăția) a román főváros legrégebbi, ma is létező katolikus temploma, ahol a halmozottan szórványközösségnek számító bukaresti magyar római katolikus hívek anyanyelvű pasztorációban részesülnek.

Krisztus megváltó áldozatának és feltámadásának gyümölcse és záloga a Szentlélek – mutatott rá szentbeszédében Erdő Péter. Kifejtette: két dolgot kap az Egyház, amikor elnyeri a Szentlelket. Egyrészt öröm és béke tölti el, mert Isten megbocsátja a bűnöket. Ez az egyik kötelem, ami egyesíti az Egyház tagjait. Krisztus megváltása árán mindannyian elnyerjük bűneink bocsánatát. Ezzel lehetőségünk van arra, hogy új emberré szülessünk. A másik, amit kapunk: a küldetés. Krisztus küldetését kell folytatnunk a történelemben. És ehhez a kettőhöz ajándékozza nekünk a Szentlelket, az állandó bocsánat, az állandó újjászületés lehetőségét, a Szentlelket, aki képessé tesz minket, hogy a küldetést teljesítsük is. „Kérjük az egyesítő, szeretetet és békét adó Szentlelket, hogy tegyen képessé bennünket a bocsánat elfogadására, egymás megértésére és szeretetére, és tegyen alkalmassá arra a küldetésre, amit Krisztus az egész Egyháznak adott” – fogalmazott a bíboros.

A bérmálás szentségében a Szentlélek ajándékait kapják a bérmálkozók – magyarázta. Az ajándékok közül a jámborságról szólva kiemelte: manapság, ebben a posztmodern korban hajlamosak vagyunk arra, hogy vallásosak legyünk, de hívők ne. „Hajlamosak vagyunk arra, hogy keressük a vallásos élményeket, a vallásos érzelmeket bárhol. Bármilyen felekezetnek, bármilyen közösségnek a művészetében, a zenéjében, a közösségi hangulatában jól érezzük magunkat. Jól érezzük magunkat akár a katolikus egyház szertartásán is, de aztán elfelejtjük, életünk számára mintha semmit sem jelentene. De a csupán érzelmi és szubjektív jellegű vallásosság nem a helyes jámborság, nem az, amire a Szentlélek tanít. A Szentlélek olyan vallásosságot ad nekünk, amely megnyitja szívünket Jézus Krisztus felé. Kitarja a lelkünket Krisztus tanítása előtt. Képessé tesz bennünket arra, hogy ne úgy legyünk vallásosak, mint a farizeusok voltak, hanem ráfigyeljünk Jézus személyére és tanítására, újra és újra, nap mint nap. Olvassuk a Szentírást, emlékezzünk Jézus szavaira, személyes szóval is imádkozunk hozzá. Kérdezzük meg tőle reggel, hogy mi lesz ma az a helyzet az életünkben, ahol az Ő akaratával szembesülünk, ahol veszélybe kerülünk, hogy bűnt követünk el, vagy lehetőségünk van arra, hogy valami különlegesen jót tegyünk. És aztán esténként megkérdezzük magunktól: hogy sike-

rült ez a nap? Tényleg hallgattam arra, amit Isten üzent nekem? Meg tudtam tenni azokat a lépéseket, amik talán nehezek voltak? Vagy bocsánatot kell kérnem a mai napért? Ha napról napra járdozunk azon, hogy az Ő akaratát keressük, akkor tudunk igazán objektív módon vallásos és hívő, a hitben odaadó emberek lenni” – hangzottak Erdő Péter szavai, amelyeket

ezzel zárt: „Ezt a fajta igazi vallásosságot ajándékozza a bérmálkozónak, az egész itteni magyar katolikus közösségnek és mindannyiunknak a Szentlélek Uristen. Ő adjon szeretetet, kedvet és erőt, hogy mindig az Ő akaratát keressük.”

A szertartás után a bérmálkozók nevében Szabó Csongor, a bukaresti Ady Endre Líceum tanára köszöntö meg a bíborosnak, hogy ellátogatott a bukaresti szórványközösséghez és kiszolgáltatta a szentséget. „Nagyvárosi helyzetéből adódóan szétszórta magyar közösségünk számára sokat jelent az ön bátorító jelenléte, amely megerősít hitbeli, nemzeti önazonosságunkban, és erőt ad, hogy kettős, vallási és nemzeti kisebbségi helyzetünkben kitartsunk hitünk, nemzeti kultúránk és anyanyelvünk mellett” – mondta Szabó Csongor.

Erdő Péter kifejezte: nagy öröm számára is, hogy a bukarestiekkel együtt ünnepelhetett. Felidézte, hogy többször járt már a román fővárosban, és ha nem is bérmálni, de magyar nyelvű szentmisét bemutatni volt már alkalmá a barátok templomában. Megemlékezett arról, hogy a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusra népes küldöttség érkezett erről a plébániáról Budapestre Aurel Percă érsek-metropolita vezetésével. A bíboros egyúttal bejelentette: mostani látogatása alkalmával meghívta Percă érseket, hogy augusztus 20-án, Szent István napján legyen a bazilika előtti ünnepi szentmise szónoka. Aurel Percă el is fogadta a meghívást.

(Szöveg: MTI; Esztergom–Budapesti Főegyházmege. Fotó: Mircea Popa, facebook.com/biserica.baratia)

Ötvenéves a Svédországi Magyarok Országos Szövetsége

Megalakulásának félvszázados jubileumához érkezett a svédországi magyarság országos szervezete, a huszonhat tagszervezetet összefogó Svédországi Magyarok Országos Szövetsége (SMOSZ). A kerek évfordulót 2024. május 25-én Hälleberga-ban ünnepelték meg. A résztvevőket a Magyar Kormány nevében Potápi Árpád János nemzetpolitikaért felelős államtit-

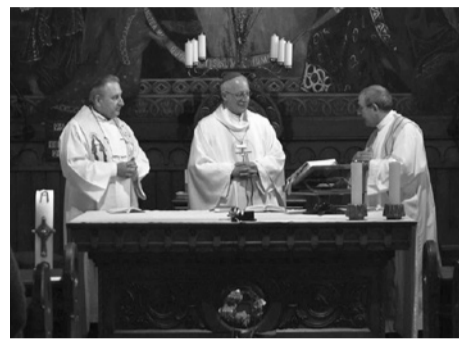

kár köszöntötte. Az anyaországból érkező díszvendég politikus itt is hangsúlyozta: „Minden magyar számíthat ránk és mi is számítunk minden magyarra!” Az eseményen mások mellett Müller Adrien stockholmi rendkívüli és meghatalmazott nagykövet asszony is részt vett. Az 1974-ben megalakult SMOSZ 1956 eszmei örökségét ápolja. Fő célja összefogni a svédországi magyarságot, élni a magyar nyelvet, kultúrát és hagyományokat, kulturális hidat teremteni a svédországi és Kárpát-medencei magyarság között. A szervezet elnöke 1994 óta, immár harminc éve Bihari Szabolcs, akit az idei márciusi közgyűlésen újra elnöknek választottak (a képen Potápi Árpád János államtitkárral látható).

Franz Scharl püspök a Pázmáneumba látogatott

Urunk Mennybemenetele után, Húsvét 7. vasárnapjának előestéjén, 2024. május 11-én felkereste a Pázmáneumot Franz Scharl, a Bécsi Főegyházmege segédpüspöke, a személyi lelkipásztorok és a más nyelvű közösségek felelős főpásztorja. A szentmisén a házigazda Varga János rektor mellett jelen volt és koncelebrált Szabó Ernő, az ausztriai magyarok új koordináló lelkésze is.

A szentmise elején Varga János rektor köszöntötte Franz Scharl püspököt, valamint Szabó Ernő atyát, az ausztriai magyarok koordináló lelkészét. Az új ausztriai magyar főlelkész (hivatalos néven koordináló lelkész) az Osztrák Püspöki Konferencia Főtitkárságának levele értelmében 2024 márciusa óta tölti be hivatalát, Simon Ferenc esperes, plébános, érseki A szentmise elején Varga János rektor köszöntötte Franz Scharl püspököt, valamint Szabó Ernő atyát, az ausztriai magyarok koordináló lelkészét. Az új ausztriai magyar főlelkész (hivatalos néven koordináló lelkész) az Osztrák Püspöki Konferencia Főtitkárságának levele értelmében 2024 márciusa óta tölti be hivatalát, Simon Ferenc esperes, plébános, érseki

Franz Scharl püspök megköszönte a szíves fogadtatást, és történelminek nevezte a pillanatot, „amelyben együtt ünnepelhetünk”. A főpásztor német nyelven mutatta be a misét. Az olvasmányok, énekek magyarul hangzottak el, a celebráns prédikációját fordításban hallgatták a hívek.

Scharl püspök hangsúlyozta az egység és a hitelesség fontosságát. Kiemelte, hogy a napi olvasmányok nagyon az alkalomhoz illőek és aktuálisak, főként Jézus felhívása az egységre – ami nem mindig könnyű. Kihívás úgy egyenlő, mint a nagypolitika és a mindennapi közösségi élet szintjén is. Ugyanakkor lehetséges a Szentlélek által. A mi feladatunk hidakat építeni – hangsúlyozta.

A szentlelket János apostoltól hallottuk: Isten irántunk való szeretetéből fakad az egymás iránti szeretet kötelezettsége, illetve lehetősége is. Isten a szeretet – mutatta a püspök a mellkeresztjét, amelynek szintén ez a felirata, az ő püspöki jelmondata. De az, hogy a kereszten áll ez a mondat, jelzi, hogy Isten milyen

szeretetet vár tőlünk: áldozatos, önzetlen, másokért élő szeretetet.

A szentmisén jelen volt Szilágyiné Bátorfi Edit rendkívüli és meghatalmazott nagykövet asszony is.

Szabó Ernő a mise végén szólt a hívekhez. Kifejtette örömét, hogy itt lehet ezen az alkalmon, és elmondta, hogy sokféle közösségben immár huszonöt éve szolgálja a magyar és az osztrák híveket. Feladatának tekinti, hogy közelebb vigye egymáshoz és Istenhez az embereket, hogy legyen egység a hívek, a különböző magyar csoportok, közösségek és egyesületek között. Nagyrabecsülésének adott hangot Varga János rektor kanonoki kinevezése alkalmából és bécsi munkásságának elismeréseként jókívánságival fordult a házigazdához.

Az eseményre Varga János rektori kinevezésének 14. évfordulója előtti estén került sor, aminek alkalmából a főpásztor elismerőleg nyilatkozott a magyar és az osztrák hívek körében kifejtett lelkipásztori tevékenységéről és kifejezte jókívánságait. Scharl püspök felidézte a budapesti Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszust (amelynek miseruhájában ezen az estén is miséztek) és annak közös emlékét, áldásait, majd megköszönte Szabó Ernőnek, hogy vállalta a főlelkési szolgálatot és annak megkezdése alkalmából Isten áldását kérte rá és az ausztriai magyar közösségekre.

A szentmisét követően az első emeleti rektoriumban rendezett agapén jó hangulatban még együtt maradtak a résztvevők, ahol volt lehetőség arra is, hogy a hívek beszélgessenek Scharl püspökkel és Szabó Ernő atyával.

Kép és szöveg: Pázmáneum

Világpremier a Szegedi Dómban: óriási siker volt a Krisztus-oratórium ősbemutatója

Május 27-én este a világon először a Szegedi Dómban láthatta a közönség Don Lorenzo Perosi és Davide-Kristof Acs Krisztus-oratóriumát. Don Lorenzo Perosi (1872. december 21.–1956. október 12.) olasz pap és igen ter-

mény egyházi zeneszerző, számos misét és oratóriumot komponált. Krisztus életét hűségesen követő hét, egyenként teljes estét betöltő, összesen tizenhárom órás zenei anyagából Davide-Kristof Acs zeneszerző, gitárművész feldolgozásában és dramaturgiai szerkesztésében jött létre egy közel 80 perces új mű, amelyben Perosi oratóriumainak megragadó pillanatai új formát találtak: a megváltás elbeszélése három jelenetben és hét képben megfogalmazva nem időrendben történik, hanem Krisztus a kereszttől alatt és a keresztre feszítés óráiban emlékezik vissza emberi léte legjelentősebb személyeire és eseményeire, maga előtt látva, újraélve azokat. A Don Lorenzo Perosi születésének 150. évfordulója tiszteletére készült feldolgozást nem Olaszországban, hanem Szegeden a Magyarok Nagyasszonya-székesegyházban mutatták be először, olyan kiváló művészek előadásában, mint Molnár Levente (Krisztus), Kolonits Klára (Mária Magdolna), Kriszta Kinga (Szűz Mária), Zemlényi Eszter (Gábor arkangyal), Antoni Norbert (I. történet) és Kovács Gábor (II. történet). Az előadást Rátóti Zoltán rendezte, narrátor Kautzky Armand volt. A különleges zenei produkcióban közreműködő Szegedi Szimfonikus Zenekart és a Vaszy Viktor Kórust a neves karmester,

zongoraművész, oktató, az olasz operajátszás szakértője, Pavarotti és a Három Tenor világ-hírű karmestere, Maestro Acs János dirigálta. A most bemutatott Krisztus-oratórium is az ő kezdeményezésére jött létre. Ő indítványozta Perosi hét oratóriumának egyetlen műbe történő újraalkotását, lektorálta a mű zenei anyagát, kiválasztotta az előadókat, és tanította, illetve vezényelte az ősbemutatót.

„Hálás vagyok és nagyon megtisztelő számomra, hogy részese lehetek ennek a csodás missziónak! Acs János számomra olyan Mester, aki valóban akar adni valamit nekünk, a nemzetünknek” – jegyezte meg Molnár Levente a premiért megelőző napokban a közösségi oldalán.

A székesegyházat zsúfolásig megtöltő közönség pedig több mint tíz perces állva taposással ünnepelte a világszínvonalú előadás művészeinek teljesítményét és fejezte ki elégtelnyilvánvalóan: messzemenően egyetért azokkal, akik szerint csoda született ezen az estén a Szegedi Dómban. (Az alábbi képen Kiss-Rigó László püspök atyát és Molnár Levente művészt látjuk.)

Az ősbemutató a Filharmónia Magyarország szervezésében, a Szeged-Csanádi Római Katolikus Püspökség támogatásával jött létre és a Con Spirito Egyházzenei Fesztivál 2024 záróelőadása volt. A Bartók Rádió a koncertről felvételt készített, amit egy későbbi időpontban hallgathatnak majd meg az érdeklődők.

Varga Gabriella, Fotók: Cservölgyi Zsófia

Újuljatok meg! (Zarándoknapló)

Két éve még elevenen éltek bennünk a Covid alatti lezárások hatásai, a hosszú szünet után a vágy, hogy újra szabadon, korlátozások nélkül vehessünk részt a csíksomlyói pünkösdi búcsún. Idén – az egyéni szándékok mellett – talán a Béke Királynője is szóló szívünkhöz, hogy hívására útra keljünk, Ferenc pápa szavaival „kérjük Máriát, hogy segítsen bennünket az erőszak, a konfliktusok és a háború ellen a párbeszéd, a megbékélés és a szeretet erejével”. A csíksomlyói ferencesek minden évben egy mottó választanak az adott évre, amely egyben a pünkösdi fogadalmi búcsú mottója is. Idén a Gyulafehérvári Főegyházmegyében meghirdetett pasztorális évhez csatlakozott a csíksomlyói kegyhely is. Az év témája: „Imádsággal megújuló közösség”, a búcsú mottója pedig: „Újuljatok meg!” (Ef 4,23). Szívünkben ezekkel a vágyakkal indultunk útra, várva a Szentlélek megújító ajándékaira és az örömteli találkozásokra.

Május 15., szerda

Szerda délután kicsit körülményes volt a dortmundi reptér megközelítése, de nem is volt érdemes nagyon sietni, mert a járat késéssel kigurult a WizzAir járata, s a leszentülő nap utolsó sugaraiban Kolozsvár irányába fordította az orrát, hogy a felhők fölé emelkedjen.

Minden repülőút alkalmával csodálattal elmélkedem arról, hogyan tud egy ekkora vasdarab – közel kétszáz emberrel és azok minden csomagjával a fedélzetén – fennmaradni a levegőben. A fizika törvényeit félretéve mindig arra a válaszra jutok, hogy a Jóisten a tenyerén hordoz bennünket. Az egész világmindenség csak addig állhat fenn, amíg Ő megtartja. Ebből a dimenzióból a méretarányok átalakulnak, s a „ne aggódalmaskodjatok” evangéliuma még nagyobb jelentőséggel bír: kicsoda gondviselés, ha a végtelen létben-tartása közben egy parányi repülő néhány utasára is gondja van az Úrnak, s nem engedi, hogy féltő tenyeréből kicsusszanjon.

Már másnapot írtunk, amikor landoltunk, s a kolozsvári reptérről még bő félóra buszozás állt előttünk Szamosújvárig. Szállásadóink Kűsmödi Attila helyi plébánossal (Küsi atyával) a templomkertben vártak ránk, s gyors üdvözlés és kikapcsolás után igyekeztünk nyugovóra térni. A kolostortemplom ki-világított tornyai kívántak jó éjszakát.

Május 16., csütörtök

Az időzőna és a WizzAir együttes erővel gondoskodott arról, hogy kellőképp rövid legyen az éjszakánk – ezért a reggel kicsit nehézkesen indult, de a nap eseményei mindenért kárpótoltak. A szamosújvári Alkantarai Szent Péter és Magyarok Nagyasszonya tiszteletére felszentelt, gyönyörűen felújított templom kis csoportunk néhány tagjának még ismeretlen volt. Akik már sokszor jártak Szamosújváron, azok sem unatkoztak: az egykori ferences kolostor kerengőjében az „Ideje az építésnek” – Megújuló műemlékek a Kárpát-medencében című vándorkiállítás tekinthetők meg, amely a Magyar Kormány által 2015-ben indított Rómer Flóris Terv eredményeit tárta szemünk elé. A projekt határon túli magyar vonatkozású történelmi épületek megóvásához nyújtott támogatást. Némely felújított templom olyan gyönyörű freskókincseket rejt, hogy ki is néztük a következő zarándoklathoz kapcsolódó kirándulásunk helyszínét.

Napunkat Széken folytattuk. A református templom igazi gyöngyszem; Sallai Márton, a gyülekezet tiszteletes ura nagyon érdekesen és részletesen mutatta be. A felújításkor három rétegen tárták fel és konzerválták a freskókat. Református templomban ritkán látunk festett vagy színes falakat. Természetesen ez úgy lehetséges, hogy a templom – amely a kerci cisztercita apátság mintájára készült – jóval a reformáció előtt épült.

Innen a katolikus templomba mentünk, amely Nepomuki Szent János emléknapján búcsúünnepét tartotta. A helyi hívekkel közösen részt vettünk az ünnepi szentmisén. A folyók, hidak védőszentjének, valamint a gyónási titok mártírjának szentelt kedves kis templom őrzi a Gyulafehérvári Egyházmegye legrégebbi orgonáját, amelyet a szamosújvári kántorral közösen szólaltathattunk meg a szentmisén.

Különlegessége, hogy úgynevezett törtöktávos orgona. A „törtött billentyűk” miértjének részleteivel nem untatom a kedves Olvasót, de egy képet mutatok róluk, s kérésre szívesen el is magyarázom.

Ünnepi ebéd után Sipos István széki „tisztaszobáját” tekinthetők meg, ahol beavatást nyertünk a széki népviselet titkaiba, a széki varrottashímzés és a festett tányérok csodálatos világába. A viseletnek és a színeknek különleges rendje van: a lányoknak és asszonyoknak más-mást kell magukra öltetniük koruk, családi állapotuk szerint, mást hétköznapon és mást az ünnepeken, mást délelőtt és mást délután. Vigyázni kellett, mert belőlem is „szíki” menyecskét kreáltak s majdnem eladósorba kerültem.

A délutánt Hosszúmezei Mihály (Michel Van Langenveld) holland barátunk falumúzeumában töltöttük. A tánchámozgalmot szerelmese fiatal korától Széken töltötte nyári szabadságainak jelentős részét, s anynyira megszerette a helyi népi kultúrát, hogy tájházat vásárolt és széki feleséget szerzett. A népi élet kellékeinek szennvedélyes gyűjtője lett. A táncházak téli időszakban a házból kaptak helyet, nyaranta pedig a csűrben ropták a még házasság előtt álló fiatalok. A tornác és a csűr díszítése igazán különleges: összesen 562 pár eltáncolt csizma kapott helyet, amelyeket Misi holland kávéért cserébe szerzett a falu lakóitól.

Közös vacsoránkat a szamosújvári plébánián költöttük el. Az ünnephez illően nem maradhatott el Ildi dobostortája sem. Ismét a családoknál tértünk nyugovóra. Az úton hazafelé különös dologra lettünk figyelmesek: este tíz óra után, áthaladva a főtéren még nyitva találtuk az örmény székesegyházat. Rövid fohászra betértünk hálát adni a napért, s ma az örmény székesegyház ki-világított tornya kívánt jó éjszakát.

Május 17., péntek

Napunkat szentmisével kezdtük, majd egyenesen a Csíksomlyói Szűzanyához igyekeztünk. Péntek délután még van esély a kegyesborhoz feljutni, szombaton azonban már próbálkozni sem érdemes. Hála Istennek, időben érkezünk. A rózsafüzérima alatt csak pár percet kellett sorakoznunk, hogy Mária lábai előtt mondhasuk az imát: „Íme, kegyesborod előtt térdelve mély alázattal mutatom be tiszteletemet és hódolatomat. Teáltalad ajánlom fel magamat Istennek, és remélem, hogy általad elnyerem mindazokat a kegyelmeket, amelyekre oly nagy szükségem van. Irgalmas jó Anyám, tekints reám, fogadj engem anyai jóságoddal és megértésseddel. Bizalommal jöttem ide mint édes Jóanyámhoz, hatalmas pártfogóhoz, életem vezérszavához. Végy anyai oltalmadba, és nyújtsd felém kezedet, mely engem gyámolítson, vezessen és oltalmazzon, hallgass meg buzgó kérésemet, segíts minden ügyemben, vigasztalj szenvedéseimben és bánatomban, oltalmazz a veszélyben, ments meg a bűnre vezető kísértésektől, légy betegségeimben ápolóm és halálomkor vigasztalóm. A te kegyes oltalmadba ajánlom nemcsak önmagamat, hanem szüleimet, testvéreimet, rokonaimat, barátaimat, jótevőimet és mindazokat, akikért imádkozni tartozom. Nyerd meg mindnyájunk számára a Mennyei Atya irgalmát, az Úr Jézus szeretetét és a Szentlélek kegyelmét, hogy testben-lélekben megszentülve éljünk e világon, holtunk után pedig veled együtt örvendjünk az örök boldogságban. Csíksomlyói Segítő Szűz Mária, könyörögj érettünk!”

Időközben a rózsafüzér befejeződött, s nekünk abban a kegyelemben volt részünk, hogy a kegyestemplomban beülve

a padokba, csendben imádkozhattunk. Nem siettünk. A templom előtti téren is elidőztünk: ki-ki kegytárgyukat vásárolt, képeslapokat írt, vagy épp csak felfedezte a környéket. De akár mindhárom is belefért. Olyannyira, hogy – bár már legalább nyolcszor jártam Csíksomlyón – a templom előtti füves rét bal oldalán felfedeztem a kis kápolnát. Úgy látszik, a megújuláshoz nyitott szív és nyitott szem is szükséges.

Ezután annyi feladatunk maradt, hogy megkeressük szállásunkat Borzonton. Alig indultunk el, a busznak fékeznie kellett, elsőbbséget adva az előttünk áthaladó keresztaljának. Elsők között köszönthetjük a gyergyóalfalvi zarándokokat, akiket Balázs Jóska festőművész vezetett.

Az úton megálltunk a madéfalvi veszedelem emlékműve előtt, fejet hajtani a kényszerű ellen tiltakozó, legyilkolt székelek előtt. Vacsora után a fenyvesekkel körülvett borzonti Bucsin Kulcsosház nyújtott néhány órás pihenést.

Május 18., szombat

Reggel 6 órakor már a buszban ültünk. Igyekeztünk korán indulni, hogy minél kevesebb – az úton gyalogosan vagy kerékpárral érkező – zarándokcsoportot kelljen elkerülni. Gyergyó-medencébe a felhők békélykeztek (hogy székelylel fogalmazzak), hajnaltól esett az eső, az ég szomorú arcát mutatta. Korán felértünk a kegyestemplom tövébe, de a 10°C alatti hőmérsékletben és zuhogó esőben meg sem próbáltuk kidugni az orrunkat a buszból. Bújtuk a különböző internetes időjárásjelentéseket, remélhetünk-e némi javulást. Sok jóra nem számítottunk. Tíz óra körül azonban csendesedett az eső s kis idő múlva el is állt. Ekkor bátran nekivágtunk a hegynek. Kisebb csodának tartom, amikor a búcsú alkalmával több százezer zarándok között spontán ismerőssel találkozhatunk. Idén Pál Laci atyával és kismartoni híveivel kapaszkodtunk fel a hegyre.

Odafönt a Nyeregben minden tekintetben más világ van. Idén a Tábor-hegyi színevátozás élményéhez hasonlított. Mindent magunk mögött hagyva, ragyogó napsütésben ünnepelethetjük a Szentlélek kiáradását.

Az ünnepi szentmise elején Urbán Erik, az erdélyi ferences rend provinciálisa köszöntötte a szélrózsa minden irányából érkező hatalmas tömeget: „»Újuljatok meg lelketekben és értelmetekben!« (Gal 4,23) – nem egyszerű feladat. Ahogy ide a Hármashalom-oltárhoz sok-sok lépést megtéve érkezettek el, így megy végbe a megújulásunk is, lépésről lépésre, hogy közelebb kerülve Istenhez, és általa egymáshoz is, megújultan, hűségesen teljesítsük küldetésünket. Csíksomlyói Segítő Szűz vezess minket Szent Fiadhoz, a mi Urunk, Jézus Krisztushoz.”

A búcsú szónoka, Felföldi László pécsi püspök a szentbeszéde elején egy versrészletet olvasott fel, amely rávilágított arra, hogy „feladataink mindig az életünk már meglévő körülményei között várnak ránk – nem máskor, nem máshol, nem mások között”. Hangsúlyozta, hogy „itt és most kell megújítanunk, kell megerősítenünk a család egységének és erejének asztalát, a templomi közösségek egymásra figyelő, egymást segítő oltárát. Nem szavakkal, nem különleges gondolatokkal, hanem jóságos, szerető és elfogadó jelenlétünkkel”. Meghatározása szerint „zarándoklatunk annyit ér, amennyivel holnaptól jobb, több lesz az életünk azáltal, amit magunkkal viszünk innen és megvalósítunk”.

Örömmel teli, megújult szívvel ereszkedtünk le a hegyről, hogy szerető és elfogadó jelenlétünkkel tegyünk tanúságot a világon.

Május 19., Pünkösdszombat

„Istenünk, te a mai szentséges ünnepen Egyházadat és általa a világ minden népét és nemzetét megszentelted. Araszd ki a Szentlélek ajándékait az egész világra, és töltsd be híveid szívét isteni kegyelmeddel, amellyel egykor elindítottad az evangélium hirdetését.” Pünkösdszombati szamosújvári és forchheimi testvéreinkkel közösen álltunk körül az Úr asztalát. A Görgényi-havasok lábánál, csodálatos környezetben köszöntöttük a Szentleket és adtuk hálát a búcsú kegyelmeiért. Küsi atya prédikációjában Sajgó Balázs atyának, a Gyulafehérvári Caritas igazgatójának gondolatait osztotta meg velünk. Balázs atya János evangéliumából Jézus szavait választotta vezérfonalnak: „Elvezet titeket a teljes igazságra” (Jn 16,13). Arra biztatott, hogy a Szentleleken élve törekedjünk a megújulásra és a lelki fiatalásra: „A teljes igazság egyik fontos ismertetője a lelki fiatalág. Aki engedi, hogy működjék benne a Lélek, mindig megújul, mindig fiatal marad lelkében, ami aztán kifelé is meglát-szik. A Lélekkel és Lélekben élő ember másképp öregszik, mint az, aki ennek nem tulajdonít fontosságot: a testen átsugárzó Szentlélek idős korban is sugárzik. A lelki fiatalág ugyanis állapot. Ez az állapot a Szentlélek ajándéka mindenkiben, aki engedi, hogy dolgozzék benne és vezesse őt a Lélek.”

Finom székely ebéd után búcsút vettünk a helyiektől. Hosszú útra indultunk, Partiumba, hogy felfedezzük Máramaros megye nevezetességeit. Este érkezünk meg Nagy-bányára. A nagybányai Ligetben fekvő, egyházi tulajdonban lévő Philia Oázis terasz és vendéglő nemcsak egy étterem, hanem művelődési és kikapcsolódást nyújtó központ, amely családok és barátok testi-szellemi feltöltődését segíti. A vendéglőben történő fogyasztás és a kulturális rendezvények a Bosco Szent János Szórványkollégium fenntartását támogatják. Ebben a gyönyörű közös térben kaptunk mi is szállást. A konyhát mindenkinnek csak ajánlani tudjuk: finomabbnál finomabb ételkülteményeket varázsoltak asztalunkra. Bőséges vacsora után még körbejártuk a Ligetet, mielőtt vidáman álomra hajtottuk fejünket, a verebeket pedig hagy-tuk csiripelni.

Május 20., Pünkösdpéntek

A Zazar partján, Nagybányán a Teleki Magyar Ház előtt indult városnéző sétánk, amelyen Kádár Helén idegenvezető kalauzolt bennünket, s a nap folyamán igyekezett minél több információt megosztani velünk a város és a környék látnivalóiról. Az első érdekesség az Ásító-torony volt, amelyet a folyó túlsó partjáról vettünk szemügyre. A hídon átkelve az Északi-kapun léptünk be az óvárosba, s elhaladva a régi városfal és az egykori pénzverde mellett értünk ki a régi főtérre, amelyen számos nevezetes épület foglalt helyet, mint a Lendvay-ház, az Erzsébet-ház, a Fekete Sass Fogadó vagy a Szent István szálló. A tér közepén a Nagybányai Festőiskola alapítóinak szoborcsoportja a hegyek felé tekint, s bár ők egykor talán mind megfeszítették a kékeszöld vonulatokat, most az egykori festőtábor szemlélik. Mi is közéjük álltunk, hogy jobban azonosulni tudjunk mindazzal, ami számukra ihletet jelentett.

Az óváros utolsó monumentuma a szédítően magas Szent István-torony volt. A kifogástalan térdeklél és erős combizmokkal rendelkezők számára gyönyörű panorámát nyújt a torony erkélye, de mi ezek és idő hiányában inkább nem vállalkoztunk a meghódítására.

Inkább a közeli Koltóra mentünk, hogy a Teleki grófok életével és kastélyával ismerkedjünk, amely Erdély egyik leghíresebb

irodalmi zárandokhelye. Petőfi Sándor itt töltötte mézesheiteit, s Júliával itt lettek véletlenül keresztiszülők.

A gyönyörűen felújított kastélyban Teleki, Petőfi-Szendrey és egy helyi néprajzi kiállítás is megtekintettünk. Az egyik kiállítóterem témája Petőfi *Szeptember végén* című verse volt. A falakon, függönyökön nemcsak Petőfi verse kapott helyet, hanem különböző – a verstől megihletett – festmények, gondolatok. Az erkélyről pedig még azt a „bérci tetőt” is láthattuk, amelyet ősszel már hó takar, míg a kastélyparkban még virágok nyílnak.

Ebben a parkban a Petőfi Sándor és Szendrey Júlia szerelmét megőrkítő szobor mellett egyéb hírességek szobrai is helyet kaptak Teleki Sándor és jóbarátai köréből. A kert végében áll Teleki Sándor síremléke, a kiszáradt somfa gyökeréből kihajtott, megújult somfa, alatta a kőasztal, amelyen Petőfi koltói verseit írta.

Következő állomásunk Misztótfalu, Misztótfalusi Kis Miklós híres nyomdász emlékháza volt. Tanulmányai után lektorként került Amszterdamba, ahol a könyvnyomtatás mesterségét kezdte tanulni és művészette fejlesztve sajátította el. A Károli-féle bibliafordítást revideálta (1685) és a szöveget gyönyörű kivitelezésben, az „Aranyos Biblia” formájában saját költségén adta ki. Firenze fejedelme az ő műhelyében rendelte meg új nyomdájának teljes betűkészletét, de tervezett héber, görög és örmény betűket is, és elkészítette az első grúz nyomtatott ábécét. A ma is használatos, Janson néven ismert betűtípus megalkotója. (Ígéretet is tettem, hogy a következő egyházközségi körlevelünket ezzel a betűtípussal fogom szerkeszteni ☺.)

A délelőtti gazdag kulturális feltöltődés után a délután a Nagybányát körülölelő hegyekben töltöttük. A Ősuior Turisztikai Központ télen-nyáron igazi kikapcsolódást kínál. Libegővel értünk fel ezer méter magasba, ahol a friss levegőt szinte harapni lehetett. A zöld hegyi tavacska partján álló rönkházak szelőknek és turistáknak kínálnak szállást, a tó fölé benyúló terrasszal rendelkező rönkteremben pedig helyi specialitásokat kóstolhatnak meg. Mi is csatlakoztunk a máskor arra járókhoz, mert most bizony rajtunk kívül még a madár se járt arrafelé.

A vendéglős hölgy is egyedül dolgozott. Kicsit meg is lepődött, hogy tizenöt főre kellett ebédet felszolgálnia. De nem okoztunk olyan nagy problémát, zárandokosra terveztük az ebédet, s a háromféle csorbából mindenkinek akadt fogára való.

Ebéd után körbesétáltuk a tavat s még hintázásra is maradt idő. Majd lelibegtünk a Fekete-hegyről és a nagybányai Szentháromság-templomban a szentmisén a helyi magyar hívekkel együtt köszöntöttük Szűz Máriát, az Egyház Anyját. A több mint 300 éves templom Erdély legrégebbi barokk temploma. Szmutku Róbert esperes-plébános körbevezetett bennünket, megmutatta a templom és a sekrestye érdekességeit. A nemzeti és vallási értelemben is szórványközösség számára különösen is fontos Szent István király ünnepe. Ekkor a Szent Korona másolatával körmenetet tartanak a templom előtti téren. A Szent István-oltár mellékhajója egy különleges üvegablakkal díszeskedhet, amely első szent királyunk megbérmálását ábrázolja.

Vacsora előtt még meglátogattuk a plébániát, ahol Róbert atya és Melega Ferenc gyakorlati éves kispap friss gyümölcscsel és itallal várt bennünket.

Véső Ágoston nagybányai festőművész nemcsak az ecsettel tud bánni, a teremtet

világ szépségét, különleges arcait bemutató fotókiállítását is megtekinthettük a plébánián. Majd abban a megtiszteltetésben volt részünk, hogy a Munkácsy-díjas festőművész velünk vacsorázott és személyesen mesélt életéről, munkásságáról, a festőiskoláról. A lassan 93. életévét betöltő tüneményes Guszti bácsi 1996 óta a Nagybányai Festőtelep művészeti vezetője.

Bár Nagybányán múzeumokat nem tudunk látogatni, a Gondviselés most is gondoskodott: a Philia Oázis galériavendéglőben nagybányai kötődésű festőművészek kiállításában gyönyörködhattunk.

Május 21., kedd

Reggeli után elkészítettük Róbert atyától és csapatától, búcsút intettünk a Zazar folyónak, s a hegyek felé indultunk, hogy Máramarosszigeten megláthassuk a Tiszát.

A Máramarosi Börtönmúzeum mindannyiunk számára megrázó élményt jelentett. A 125 éve épült hatalmas börtön akkor még a város szélén helyezkedett el, ma ez a terület már a központhoz tartozik. Egészen a második világháborúig csak köztörvényes bűnözőket fogadott. 1948-tól vált hírhedt politikai börtönné. 1950-tól 1955-ig az egyházi élet főméltóságai, papok és szerzetesek, akadémikusok, miniszterek embertelen körülmények között raboskodtak évekig. Ide hurcolták Márton Aront, Schäffler Jánost vagy azt a hét görögkatolikus vértanú püspököt, akiket Ferenc pápa 2019. június 2-án Balászfalván avatott boldoggá. Az egyik udvaron egy földbe süllyesztett betonkapolnát alakítottak ki. A bejáratához labirintusszerű folyosó vezet, amelynek falába az áldozatok nevét vésték. Gyertyát gyújtottunk és imádkoztunk az áldozatokért.

A XX. század emberiség és emberiség ellen elkövetett bűnei között találjuk a holokausztot is. Elie Wiesel Nobel-békedíjas zsidó író és tanár Máramarosszigeten született. 2000-ben szülőházát átalakították múzeumná, ebben betekintést nyertünk a zsidó kultúrába, valamint bemutatta a máramarosszigeti zsidók és a Wiesel család meghurcoltatását és tragikus sorsát.

A városban még egy állomást érintettünk, a Borromeo Szent Károly-templomot. Az 1736-ban épült barokk templom ma a város egyetlen katolikus temploma. Ahogy beléptünk, rögtön az egyik mellékoláron akadt meg az ember szeme. Több tucatnyi Szent Antal kenyere sorakozott rajta, várta, hogy egy rászoruló asztalára kerüljön. A második mellékolár is egy kincsel szolgált: Világosító Szent Gergelyt, az örmények megtérítőjét és első pátriárkáját ábrázolta, valamint a kis kerek képek az ő mártíromságát és csodáit jelenítették meg. Ez az oltárkép annak bizonyítéka, hogy a városban valamikor éltek örmény kereskedők, akik ennél az oltárnál imádkoztak.

Zárandoklatunk utolsó állomása Szaplonca volt. 1935-től Stan Ioan Pătraș fafaragómester a helyi ortodox temetőben fejfákat kezdett faragni. Különlegességük, hogy a tölgyfakeresztekbe arcképeket vagy életképeket vést, s vicces-verses szöveggel jellemezte az elhunytat vagy a halál körülményeit. A Vidám temetőben csupa színes, faragott fejfát találunk, amelyek úgynevezett szaploncai kék olajfesték alapszínű kapnak.

A faragott képek az elhunyt foglalkozását, arcképét vagy halálának körülményeit jelenítik meg. A mester halála után 1977-től egy tanítványa vette át a stafétát, aki hűen folytatja a falu fejfákon megőrkített krónikáját.

A temető közepén álló ortodox templom is említésre méltó. Már távolról látszik, hogy a külseje vidám színekben gazdag. S ahogy közeledünk, hamar szembetűnnek a támpillérek csillogó, aranyos mozaikképei, de az alakok láttán az ember fia, lánya fejében némi kérdés merül fel.

A nemzeti öntudat kimagasló: a pillérekben az angyalok alatt szaploncai nyári és

Gyermekeknek

Önfeláldozó betegápoló

A hozzáértők azt mondják, a járványok korát éljük. Néhány éve tombolt szinte az egész világon a Covid-járvány, mindannyian emlékszünk a tömeges megbetegedésekre, a lezárásokra, az otthonról történő munkavégzésre, az online tanulásra. Istennek hála, a nehezen már egy ideje túl vagyunk, ám a vírus azóta sem tűnt el teljesen, s valószínűleg még hosszan velünk marad. Nem is beszélve az újabb és újabb, egyelőre még lappangó kórokozókról...

Ha napjainkra azt mondjuk, a járványok kora, akkor hogy jellemezzük a korábbi évszázadokat? Az 1300-as évek közepén pusztított szerte Európában a hírhedt nagy pestisjárvány, de később a kolera, majd a spanyolnátha is emberek millióinak életét követelte. Vagy gondoljunk a Szentírásból is jól ismert leprára, amely még napjainkban sem tűnt el teljesen.

Nagy tisztelettel adózunk a Covid idején helytálló, olykor hősiessé küzdő orvosok, ápolók előtt, de gondoljunk bele, milyen nehéz dolguk volt az évszázadokkal korábban pusztító járványok idején a kor orvosainak, betegápolóinak: védőoltások, fertőtlenítő-

szerek, védőfelszerelés, gyógyszerek nélkül nem sok reményük volt meggyógyítani a betegeket...

Ilyen önfeláldozó ápoló volt a XIV. században élt Szent Rókus, akire augusztus 16-án emlékezik Egyházunk. A francia, nemesi származású ifjú – apja halála után, valóra váltva annak végrendeletét – életét a betegek, elesettek szolgálatának szentelte, vagyonát pedig szétosztotta a szegények között. Egy alkalommal zárandokútra indult hazájából Róma felé. Ekkor tombolt Itáliában a pestis, s ahogy Rókus haladt az útján, mindegyik városban szolgálta a betegeket. Ahogy a legenda írja: „*Rókus a betegek között szokása szerint előbb mindent és mindenkit megáldott Jézus Krisztus nevében, és utána látott munkához. Félelem nélkül gondozta a betegeket, akik szentként fogadták, mert tapasztalták, hogy gyógyulást hoz nekik. Amikor a kórházban elvégezte a napi munkáját, megkereste a betegeket a városban is. Megjelölte őket a szent kereszt jelével, majd megemlékezvén Jézus Krisztus szenvedéséről, érintésével meggyógyította őket.*”

Rókuszt az orvosok, gyógyszerészek védőszentjeként tiszteljük, az ő nevét viseli a pesti járványkórház is. **Kovács Péter**

A Szeretet keresztútján

Tizenhét éves koromban jártam először Csíksomlyón. A jó Istennel éppen pörölő kamasz voltam. Édesanyámnál abban az évben előrehaladott rákbetegséget diagnosztizáltak. A műtét és az azt követő terápia őt és egész családjunkat nagyon megviselte. Mivel sokat sírt, az orvos azt javasolta édesapámnak, találjon ki olyat számára, ami tereli a figyelmét a betegségéről. 1985 augusztusában autós székelyföldi körútra indult kis családjunk a Bihar megyei Margittáról. Csíksomlyó szerintem „véletlenül” lett az útiterve része. Előtte közülünk senki sem járt ott, a kegyhelyről, a búcsúról semmit sem tudtunk.

Édesanyám kérésére kinyitották a kegytemplomot. Ő a Mária-szoborhoz ment, és ott könnyek között, hosszasan imádkozott. Én hátul álltam, és világosan emlékszem: ökölbe szorított kézzel fenyegettem az égiet, hogy adják vissza az anyámat. Nem mentem a szoborhoz, nem is imádkoztam.

A templom körül sétálva édesanyám megpillantotta a legmeredekebb keresztutat a domboldalon, és kérte, szinte követelte, hogy vezessük őt végig azon. Édesapám nagyon haragudott a vakmerő ötletért, el is ment a közelünkből. Bátyámmal aztán valahogyan felsegítettük a végig ájtatosan imádkozó, gyenge asszonyt. Nagyon elfáradt a végére, de önmaga legyőzősének érzése (is) láthatóan örömmel töltötte el.

Hazatértünk az útról, és az addig gyenge és a harcot feladni látszó anyám egyre nagyobb erőre kapott. A napi többszöri sírások is elmaradtak. Egyre nagyobb erővel dolgozott saját felépülésén.

Édesanyám teljesen meggyógyult. Az égietek ököllel fenyegető, a meredek keresztútvégzésben mindössze jó kalandot látó kamaszlány-magamban pedig valami nagyot moccant. Lassan kiengedtem összeszorított ökölme és egyre közelebről izelgettem a Szeretet keresztútjának stációit. Majd teológiai tanulmányok következtek, a legfelsőbb szintig.

Csíksomlyóra nagyon sokszor visszatértem 1985 óta. Virrasztottam jobb jövőért a példaképnek tekintett Tiszttal és övéivel, és egyre jobban kezdtem hinni a szeretet végső győzelmében, úgy, ahogyan az 1989-es pünkösdvásárnap hajnali szentmiséjén prédikáló – akkor még diakónus – Bójte Csaba tanította... Édesanyámért, az időközben sajnos elhunyt édesapámért és testvéremért és a bennem élni akaró Szeretetért hálát adni térek mindig vissza az újrakezdés metaforájaként is tekintett Csíksomlyóra.

Ozsváth Judit
(Csíksomlyó Magazin, 2013 és Romkat.ro, 2024)

téli népviselet bemutatását látjuk. Az alkotó vagy a megrendelő valószínűleg úgy gondolta, hogy ez egy kicsit azért még kevés és a templom freskói sem lehetnek szokványosak. Bár az ábrázolások szigorú rendje itt is megmaradt, sosem láttunk még szenteket román népviseletben.

A Vidám temetőtől nem messze, erdőn át vezet az út a kórtvélyesi (Peri) ortodox kolostorhoz. Elődjé a Tisza tulsó partján, Szentmihálykórtvélyesen, a mai Ukrajna területén állt. A kőtemplom 1703-ban elpusztult, emlékére épült 1997-ben az új fa-templom és kolostor. Hetvennyolc méteres tornyával Európa legmagasabb faépítménye. A templom alatt található a kápolna. Fényképezni bent nem lehetett, de a külső faragott csigalépcső kárpótolta érte. 2005 óta ortodox nővérek laknak az impozáns kolostorban, ők gondozzák a kertet és látják el az öt épületből álló együttes körüli feladatokat.

Az igen tartalmas máramarosi látogatás után ismét buszozás következett, de a Nap még le sem szentült, amikor megérkeztünk Szamosújvárra, ahol zárandokutunk utolsó éjszakáját töltöttük.

Május 22., szerda

A kör bezárult. Egy hete szerdán éjjel a szamosújvári hívek – fáradságot nem ismerve

– vártak ránk a kolostor udvarán, ma pedig ők intettek búcsút, amikor a reptérre indultunk. Hálás szívvel köszönjük minden jószágukat, kedvességüket, vendégszeretetüket, a Jóisten fizesse meg sokszorosan!

„*Aki kockáztat, annak az Úr nem okoz csalódást!*” – mondta Ferenc pápa 2019-ben Csíksomlyón. Aki zárandokol, az mindig kockáztat: elsősorban a megszokásokat, a biztonságot, a kiszámíthatóságot, a kényelmet. De ahhoz, hogy igazán megújuljunk, szükség van lemondásra, mindenekelőtt az önmagunkról való lemondásra.

„*Szentlélek Istenünk! Újíts meg minket leheletteddel! Formáld minket belülről, hiszen ott laksz a szívünk mélyén. Szabadíts fel minket az igazi Lényeg keresésére! Érintsd meg személyiségünk legbelső zugait, avass be minket titkaidba: az élet, a remény, a gyógyulás, a megújulás titkaiba! Jöjj el, hogy merjünk álmodni a jövőről, és képesek legyünk megtenni, amit a jelen pillanat kíván. Szentlélek, Élet Lelke, újítsd meg közösségünket! Segíts, hogy odafigyeljünk egymásra, meglássuk egymás értékeit, újra felfedezzük közös célunkat, hogy az élet és remény jelei, a gyógyulás és a megújulás eszközei lehessünk ebben a magyar valóságban. Amen!*”

Kép és szöveg:
Mustos Edit

Elkötelezetten a külföldi magyar hívekért

Visszatekintés a nyolcvanas évekre a néhai Eperjes Ernő müncheni plébános születésének 110. évfordulója apropóján

Cserjési Jenő mérnök, a nyugat-berlini egyházközség egykori tagja, Szent Adalbert Éremmel kitüntetett olvasónk nemrég arról értesítette szerkesztőségünket, hogy Eperjes Ernő volt müncheni magyar plébános 110. születésnapja alkalmából ellátogatott az atya veszkényi sírjához. Cserjési Jenő egyúttal felajánlotta, hogy emlékei gazdag tárházából jó néhány szemelvény felidézésével segítségünkre lesz a tisztelgő visszatekintésben. Eltűnt az alkalommal, így részünk lehetett egy igazán érdekfeszítő beszélgetésben, amelyben olyan nevek bukkantak fel még, mint Fejős Ottó, Harangozó Ferenc, Rasztovácz Pál, szó esett Joseph Ratzinger bíborosról (a későbbi XVI. Benedek pápáról), Szent II. János Pál pápáról, Boldog Rupert Mayer müncheni atyáról, Paskai László bíborosról, és olyan témák kerültek szóba, mint a németországi magyar katolikus közösségek, a menekülők és menekültek helyzete, az összetartozás... Kivételes olvasmányélményt ígérő időutazásra hívjuk olvasóinkat.

Életünk: Kezdjük a beszélgetést egy személyes kérdéssel: hol, miben gyökerezik a katolikus egyházhoz való kötődése?

Cserjési Jenő: Szombathelyi „szentmártonos”, nagyon vallásos katolikus családból származom. Ötéves korom óta ministráltam. Villamosmérnök-főosztályvezető édesapámat az elsőáldozásom után leváltották a vezetői állásából. Emlékszem, sokat sírt akkor, mert nagyon szerette a szakmáját... A családközpontban apai ágon volt egy Kúpfalván (Kogldorfban) németül miséző pap, édesanyám nővére pedig Salvator rendi apáca volt, akit 1946-ban száz magyar nővértársával kiengettek Bécsbe, és ott (Szegeden végzett pedagógusi diplomájával) tanárnőként működött. Kilencvenhárom éves koráig szolgált a rend Wien-Kaisermühlen-i iskolájában. Pittenben halt meg.

– Ön miért akarta felkeresni a müncheni magyar közösséget?

– Fiatalként Szombathelyen csak titokban hallgathattuk a Szabad Európa Rádió adásait, a Szombathelyi Egyházmegyének azonban voltak titkos kapcsolatai a külföldön élő pappal, így édesanyám a Püspökvárban szerzett nekem ajánlólevelet a bécsi és a müncheni magyar plébániák felkeresésére. Elsődleges célom az ottani cserkészesség életének és főleg a müncheni plébániák (templomok) világának megismerése volt, ez különösen vonzott akkoriban.

– Hogyan fogadta az érkezését Eperjes Ernő atya?

– Az 1980-as évek elején édesapámmal először Bécsbe utaztunk. Rövid beszélgetésünk volt Valentiny Géza pápai preláttal, majd egy bizonyos, magyar menekülteknek helyet adó Mária néminél eltöltött éjszaka után másnap továbbutaztunk Münchenbe. Eperjes Ernő plébános valóban atyai szeretettel fogadott bennünket az Oberföhringer Straße 40. szám alatt, amely egy kulturális, egyesületi és csoportmunkára is alkalmas helyszín. Nyomban átadtuk a szombathelyi püspökség édesanyám által bizalmasan szerzett ajánlólevelét, Eperjes Ernő atya pedig elmondta nekünk, hogy hogyan próbál segíteni a menekülteken. Éppen ruha- és cipőosztás előkészítésével foglalatzkodott. Sokat mesélt a hétvégi magyar iskoláról és az ott is zajló közösségi eseményekről. Rögtön feltűnt, hogy a Mindszenty József bíborossal való találkozását megörökítő fényképe milyen kiemelt helyet kapott nála.

– Találkozott-e az Életünk újság akkori szerkesztőségi tagjaival?

– Eperjes atya már az érkezésünkkor összeismertetett minket Fejős Ottó és Harangozó Ferenc atyákkal, aznap éppen nagyüzemben voltak, az *Életünk* újság nyomdába adásának volt az ideje, hatalmas és gyors szerkesztőségi munka folyt, aznap nem érték rá velünk diskurálni! De a következő napokban többször volt módunk erre. Érdeklődtek a hazai helyzetről, különösen az egyházüldözésről, amiről tőlünk első kézből hallhattak. Meghitt beszélgetések voltak ezek. Látszott rajtuk az aggodalom, szomorúak voltak. Főleg édesapám nagyon mélyen és finoman beszélt a müncheni (nyugat-dunántúli!) magyar atyákkal, percek alatt igen jól szót értettek egymással. Harangozó Ferenc pápai prelátust

(1908–1991) a szovjet katonai bíróság 1948-ban kémkedés vádjával először halálra, majd huszonöt évi kényszermunkára ítélte, mert segítette a rászorultakat, menedéket adott az üldözötteknek és szabad földre juttatott sok menekültöt. Szintén Vas vármegyei volt, mint én. Eperjes atya és Fejős Ottó menekülési oka és útvonala is súlyos volt és hosszú. Történelemórákon be kellene mutatni ezeket a nehéz életeket és üldöztetéseket. Valamennyien – és ezt én is tanúsíthatom – elkötelezetten szolgálták a külföldi magyar közösségeket.

– Hogyan teltek a napjai Münchenben az első látogatáskor?

– Különösen fontosnak tartottam több belvárosi plébániatemplom életébe betekintést nyerni, így templomlátogatásokkal, szentmiséssel telt az időm. Volt olyan szombat délután, hogy három misén vettem részt egymás után a sétálóutca templomaiban. Az éjjelek a cserkészkönyvek olvasásával teltek, szintén faltam őket, a plébánia padlása telis-tele volt velük. Eperjes atya ugyan felajánlotta, hogy el is vihetek, amennyit csak akarok, de, mint mondta, nem ajánlja, mert ha a háttárellenőrzéskor lebukszik, bajom lesz belőle. (Magyarországra egyházi könyvet és szexuális jogot nem volt szabad bevinni, a két-egyenrangúan köz-erkölcsöt megrontónak számított! Húha!) Mégis úgy döntöttem, hogy három kedves kis könyvet újságpapírba becsomagolok és a hátizsákom aljába rakom. A vonaton azonban Hegyeshalomnál egy vámosnő a teljes hátizsákom tartalmát kiborította és a könyvek kiestek. Majd kérdezte: mi ez? Mondtam: útiolvasmány. Erre elrobogott egy fővámtiszthez. Az belelapozott, oda, ahol az állt, hogy egyházi jóváhagyással, és visszaadta a könyvecskéimet. Ez is isteni gondviselés volt számomra, megmenekültem!

– Miért tért vissza Münchenbe 1987-ben?

– Természetesen azonnal értesítettem Eperjes atyát újabb müncheni utazási tervemről. Elnyertem ugyanis egy német ösztöndíjat, a kölni székhelyű Carl Duisberg ipari alapítványnál egy hathetes mérnöki tanulmányutat az NSZK-ba. Ez lehetővé tette, hogy hat héten keresztül hetente más-más városban egy-egy nagyvállalatot felkeressek. Az erlangeni Siemens-ben ajánlották egykori munkatársukat, akiből berlini tanszékvezető professzor lett. Hazatértemkor írtam neki levelet és fel is kerestem a következő évben, 1988 nyarán Nyugat-Berlinben a tanszékén. 1988 decemberében megérkezett a meghívólevél, így elkezdhettem nyugat-berlini életemet. Csaknem öt évig éltem és dolgoztam ott. Bár mindig a katolikus Münchenben szerettem volna élni, a Jóisten azonban Berlint választotta; küldetésem, mint kiderült, oda szót.

De történt valami nagyon fontos, váratlan dolog az Eperjes atyával történt beszélgetés közben. Eperjes atya hirtelen előhúzott a fiókjából egy meghívót, belépőkártyát és azt mondta: a pápa egy jezsuita papot, Rupert Mayer atyát boldoggá avatja Münchenben 1987. május 3-án az Olimpiai Stadionban. Mayer egyike volt Németország azon kevés katolikus papjainak, akik erőteljesen felszólaltak a hitleri náci ellen, és többször is bebörtönözték, mielőtt száműzték őt a világháború végéig egy kolostorba. Két száznak is volt magyar vonatkozása, de ez csak évekkel később lett világos számomra.

– P. Rupert Mayer emlékéit élenként őrzik Székelyföldön is.

– Rupert Mayer 1914-ben katonák lelkesítője volt, mozgó katonakórházhoz csatlakozott és a súlyos sebesültekkel törődött. 1916. augusztus 27-én a románok hadüzenet nélkül betörték Magyarországot keleti részébe, Erdélybe. A magyarok segítségére érkezett német katonák lelkesítőjeként P. Mayer 1916 őszén Erdélybe került. A jobb szemére megsebesült, de meggyógyult. Később egy gránátlövedék térdén alul szétzúzta a bal

lábfejét, amit a csatamezőn az orvosok este amputáltak, majd újabb csontkolásra került sor. Innen Kolozsvárra vitték, ahol térdén felül is amputálni kellett a lábát. P. Mayer néha beszélt az „Erdélyben megboldogult lábáról”, amit egy szanitéc a Kostelek határában lévő Sostelek kötözőhelyén temetett el. A csíkszeredai Millenniumi-templomban a Boldog P. Rupert Mayer-kápolna is őrzi az atya emlékét, benne Márton Árpád festőművész Rupert-falfestményével. Sostelegen emlékművet állítottak neki, amelyen a kehely jelzi, hogy római katolikus áldozópap volt, a háromnyelvű felirat pedig élete programját, amit a nemzetek apostolatól, Szent Pál apostoltól vett: „Isten igéje nincs megbilincselve” (2Tim 2,9).

1987. május 3-án reggel korán keltem és indultam Eperjes atya belépőkártyájával Rupert Mayer atya boldoggá avatási szertartására. Nagyon boldog voltam, hogy magyarországi magyarként ezt a belépőjegyet megkaphattam, ráadásul a pápi szektorba. Ez egyfajta garancia volt arra, hogy a pápát és kíséretét egészen közelről láthatom.

– Mit vitt haza II. János Pál pápa akkori homilijájából?

– Először is nekem mint egy szocialista táborból érkezett fiatalembernek ez a mise 1987. május 3-án vasárnap az Olimpiai Stadionban hatalmas élmény volt. (1987-ben még senki sem sejtette, hogy később

pápák „sorozatban” Magyarországra fognak érkezni.) Miután Rupert Mayer atya életét és szenvedéseit mint keresztmódot több szempontból megvilágította, a pápa az emberi jogokról beszélt. Azt mondta a több mint nyolcvanezer fős tömegnek, hogy az emberek „nagyon sokat hallanak az emberi jogokról” és azok megsértéséről. „De senki sem beszél Isten jogairól” – mondta. „Az emberi jogok és Isten jogai mégis összetartoznak.” „Ahol Isten és törvényeit nem tisztelik, ott az emberi jogokat sem tartják tiszteletben” – figyelmeztetett II. János Pál. Hűségesen és megingathatatlanul teljesíteni Isten akaratát nap mint nap és az Ő jelenlétéből élni,

személyesen és a családban is, ez jelenti az élet megszentelését – hangsúlyozta. És azt is jelenti, hogy a közéletért közösen felelősnek érezzük magunkat és segítünk annak Krisztus szelleme alapján történő alakításában. „Ne hagyj, hogy vagyond eltempítsa szíved a rászoruló és a társadalmatok peremén elfeledtet embere helyzeté miatt. Jóságod által te is láthatóvá és kézzelfoghatóvá teheted Isten szeretetét embertársaid körében.” Ez az, ami fontos ma is. Nos, ilyenekről, hogy emberi jogok, Magyarországon akkoriban nem beszéltek. Hallatlan felszólítás volt ez akkor a világ számára!

– Milyennek látta II. János Pál pápát?

– Akkor még ereje teljében volt, a világ-egyház és maga a világ fő mozgatórugója volt. II. János Pál kommunizmust leépítő fellépései Isten akaratának egyértelmű jelei voltak. Erős akaratú, az Istenbe vetett katolikus hit iránt nagyon elkötelezettnek látszó pápa jelent meg előttünk az Olimpiai Stadionban. Rögtön az érkezésekor lehajolt az elesettekhez, a betegekhez, a nyomorékokhoz, addig a szertartás sem kezdődött el. Ez volt az első cselekedete. Teljesen magabiztos volt az Istentől kapott küldetése megvalósulásában.

Ez a magabiztoság az ottlévők számára is erőt és megerősítést sugárzott, hogy jó és helyes úton vagyunk. 1987-et írunk, még állt a Berlini Fal, hidegháború, NDK, Stazi... én meg itt a pápával az Olimpiai Stadionban. Nem tudom szavakba önteni azt az érzést, élményt és azt a különleges adományt a számomra, hogy találkozhattam vele, egészen közelről. II. János Pál magabiztos volt a tekintetben, hogy a világot Isten akaratából megváltoztatja. Mint tudjuk, így lett.

– A pápi szektorból Ratzinger bíborost, korábbi münchen-freisingeri érseket is egészen közelről látta. Milyen benyomásokat szerzett ott akkor a vatikáni Hittani Kongregáció vezetőjéről, a későbbi XVI. Benedek pápáról?

– Ratzinger bíboros természetesen a Szentatya kíséretében volt, de akkor már nem müncheni püspökként, hanem vatikáni bíborosként, a Hittani Kongregáció prefektusa, azaz vezetőjeként. Mint ilyen közeli munkatársa volt II. János Pál pápának. A pápi szektorból jól láttam a bíborost: nagyon szigorúan fegyelmet és figyelmes arcáról valamiféle hatalmas öröm is sugárzott. Bár nem ő volt a vendéglátó, de boldog volt, hogy az Egyház fejét elkísérheti ide a boldoggá avatási szertartásra. Valami elégedett, derűs megnyugvást láttam rajta a mise után. Persze én akkor még nem tudhattam, hogy szó szerint két pápát látok magam előtt. Akkor még senki sem tudhatta, hogy ő lesz az utód. Később Ratzinger életét a haláláig végigkísértem érdeklődéssel. Ő, Ratzinger bíboros volt a másik magyar „szál”, amire az imént utaltam, tudniillik 1943-ban besorozták katonának és Magyarországra küldték, ahol tankcsapdákat kellett felállítania, majd innen dezertált.

– Hogyan folytatódott a napja a boldoggá avatási szentmise után?

– Vonattal rögtön Nürnbergbe utaztam, hogy a többhetes szakmai programomnak eleget tegyek, először az erlangeni Siemens-gyárban. Nürnbergben az érkezésemkor hatalmas eső csapott le, bőrig áztam, mire a szállásomra megérkeztem. Csak később tudtam meg, hogy a müncheni mise után a pápa alig tudott Augsburgba elmenni, olyan nagy jégeső és hóvihár támadt, és ez volt az első alkalom, hogy egy pápai körúton szabadtéri szentmisét le kellett mondani. Szerintem értelmezhető ez az égi jelenség akként is, hogy a vihar – jelképesen – elmosta a náci rezsim szörnyűségeit, a vallások között dúló háborút, és ahogy az idő kiderült, a megtisztulást hozta el. Egyébként Edith Stein előző napi és Rupert Mayer aznap boldoggá avatásáért egyes körök hevesen támadták akkor a pápát.

Németországba az azt követő évben tértem vissza, mérnöki hivatásomban és hitemben egyaránt megerősödve.

– Hogyan és hová tért vissza Németországba?

– Kiutazásom akkor már külügyi engedéllyel történt, az Ipari Minisztérium külszolgálatosa voltam, külföldi ösztöndíjjal, Nyugat-Berlinben. Az újracsatlakozást ott éltem meg.

Ahogy előbb említettem, 1988-ban kaptam egyetemi ösztöndíjat (Wissel Stiftung) a TU Berlinen tíz hónapra tudományos kutatásokra. Ezt az ösztöndíjat ugyancsak akkor még egy lengyel műszaki doktor kapta meg, és doktoranduszhallgatói státust kaptunk mindketten.

Azonnal jelentkeztem az egyetemisták katolikus közösségébe, ahol feleségemmel együtt igen aktív tagok lettünk.

Sajnos közeledett a tíz hónap lejárta, én pedig igen szerettem a tanszéken lenni, 1989 nyarán azonban minden alapítvány elutasította ösztöndíjpályázatomat, két okból is: egyrészt magyar voltam, másrészt kinn éltem. Ez valahogy akkor kizáró ok volt.

A katolikus közösség vezetője P. Walter Senner OP atya, német pap és vallástudós volt. (Fő kutatási területe a domonkos rend története, Albertus Magnus, Aquinói Szent Tamás, Johannes von Sterngassen és Meister Eckhart. Filozófiát, teológiát és könyvtudományt tanult Walbergenben, Bonnban, Kölnben és Leuvenben. 2006-ban a római Angelicum professzorává nevezték ki, ahol 2019-ig maradt, a Tomisztikus Intézet elnöke- és a filozófia professzoraként. 2020-ban hunyt el.) A nyugat-berlini Morus Szent Ta-

más egyetemista katolikus közösségben azt mondta, ha hozok ajánlólevelet a magyar katolikus egyház vezetőjétől, számíthatok rá, hogy a Katholischer Akademischer Ausländer Dienst (ez egy katolikus alapítvány) ösztöndíját elnyerem. Ajánlásomat Paskai László bíboros írta meg saját kezűleg az írógépén és pecsételte le a saját pecsétjével, így szinte azonnal elnyertem a KAAD ösztöndíját.

De az 1989 nyári pályázataim elutasítása után, 1989 őszén nagyon beindultak a törté-

zetem az Eötvös Loránd Tudományegyetem díszdoktora, a jeruzsálemi Szent Sír Lovagrend parancsnoka, Sankt Augustinban a Konrad Adenauer Alapítvány Kapcsolattartó docense volt. Nagyon vallásos professzor volt, a felvételbeszélgetés végén legnagyobb csodálkozásomra még magyarul is szót váltott velem, annyira szerette a magyarokat. 1989 december 20-án Budapesten tartózkodtam a szüleimnél karácsonyi szüneten, onnan hívtam fel az alapítványt, ésők közölték velem, hogy ne aggódjak, december elsejétől már az ösztöndíjasok vagyok. Nagyon kellemetlen volt a KAAD-ösztöndíjat visszautasítani, de a KAS nagyon gazdag politikai, gazdasági, történelmi továbbképzési programot is biztosított az ösztöndíj mellé akkor, s ezek legtöbbször kötelező is volt részt venni.

Így lehetőségem volt Németországban és Belgiumban is utazgatni. Leuvenben, a Magyar Házban Muzslay István atya szeretete, tudása lenyűgöző volt számomra. Lehet, hogy jelenleg egy fiatal kollégám épp ugyanabban a szobában lakik, ahol én laktam anno?

Brüsszelben a nagykövetésen ismerkedtem meg O'sváth Györggyel, aki az '50-es évek politikai elitjének a forradalom után Nyugatra emigrált. Jog- és közgazdaságtudományi egyetemi tanulmányait követően az Európai Unió főtisztviselője lett. Az Antall- és Boross-kormányokban a miniszterelnökök főtanácsadója, hazánk utazó brüsszeli nagykövete, a Magyar Máltai Lovagok Szövetségének elnöke, az EU Iparpolitikai Vezérgazgatóságának tiszteletbeli igazgatója volt. Berlinbe több levelet küldött nekem

1992-ben, amelyekben részletezte, milyen úton-módon lehetne belőlem diplomata az EU-ban. Sajnos nem éltem a felkínált lehetőséggel. Viszont az EGK- és a NATO-látogatásokon, -képzéseken részt vehettem, Jeszenszky Gézával és Antall Józseffel egy időben, tőlük azonban teljesen függetlenül, egy német csoporttal.

– **Berlini időszakára volt-e kihatásuk az Eperjes Ernő atyával való találkozásoknak?**

– Feltétlenül. Éppen ez indokolta régi vágyamat, hogy felkeressem veszkényi sírját. Ez sajnos csak jóval később, 2024 februárjában valósult meg.

Nyugat-Berlinbe érkezésemkor azonnal bekapcsolódtam a berlini magyar katolikus közösség életébe is, így egyszerre két közösség tagja voltam. Az akkori szentmiséket Scherer Irénke szervezte, Lehr Andreas látta el a kántori szolgálatot, a feleségem pedig a magyar gyermekek hittanoktatását, és segédkeztünk a mise utáni agapék szervezésében is. Később ezt Nagy Iván (Nagy Yvan Sylvester) vette át, aki csaknem haláláig lelkesen végezte a berlini hívők közösség szervezését és az *Életünk* újság terjesztését. Hozzáteszem, havi egy szentmisealkalom volt csak.

Ateisták és más felekezet tagjai is részt vettek a szentmiséken és az agapéken. Volt köztük egy lelkes baptista lelkész is, Czimer Edit. Kiváló lelki együttlétek voltak ezek. Fejős Ottó főtisztelendő könyveiből pedig vásárolhattunk.

Később a hamburgi magyar lelkész, Rasztovecz Pál látta el a berlini szentmiseszolgálatot. Néha magyarországi lelképásztorok jöttek, Mayer Mihály püspök atya vagy Szerencsés Zsolt főtisztelendő atya. Ezek mind nagyszerű találkozások, összejövetelek voltak.

Tehát 1988 decemberében kaptam meghívást a Nyugat-Berlini Műszaki Egyetemre kutatni. Voltak barátaim Nyugat-Berlinben és Kelet-Berlinben is, és a két ország rész egye-

sítése a szemem előtt történt meg. Hatalmas élmény volt, rengeteg történelmi fotót készítettem.

– **Voltak más karitatív tevékenységei is?**

– Javarárszt ingyenes fordítások, tolmácsolások, tanácsadások.

– **Ezeket vette figyelembe Erdő Péter bíboros úr a Szent Adalbert Érem adományozásakor? (Lásd a fényképet.)**

– Bizonyára. Csodálatos időszak volt, lelkes fiatal segítők és támogatók voltam egy idegen országban, egy idegen nagyvárosban, és örülök, hogy Isten akaratából és segítségével mindezt megtehettem. Talán édesanyám talpraesetségét örököltem és hozzá édesapám szerénységét.

– **Ezúton is gratulálunk a kitüntetéshez! Szombathely születőjeként van-e valamilyen közelebbi élménye, emléke Mindszenty József bíboros-prímással kapcsolatban?**

– Középkorúként ugyanabban az épületben tanultam Szombathelyen, ahol a bíboros tanult, a premontreiek gimnáziumában. Az épületnek és szertárainak hallatlan kisugárzása volt. Egyik osztálytársom a bíboros vérszerinti rokona volt, de erről mélyen hallgatni kellett. Édesanyám Salvator rendi apáca nővérétől elsőkézből értesülhettem a bíboros életéről, ők rendszeres látogatói voltak Bécsben. A bíboros nagy tisztelője vagyok, tanítása és szenvedéstörténete is tiszteletre méltó. 1991 óta minden hónap 6-án (ünneppal eseten előző napon) imádkoznak a nyughelyénél a boldoggá avatásáért, oda, amikor tehetem, elmegyek. A sírjánál való találkozásoknak, közös imáknak hatalmas lelki kisugárzása van. Medjugorjéba vitt két Mindszenty-fényképet a Szűzanya lábánál hagytam, Esztergomban pedig az a fotó került az oltárra, amelyik egy zarándokcsoporttal a Vatikánban Szent II. János Pál pápa sírjánál is járt. Szeretném megélni Mindszenty József boldoggá avatását mielőbb. *Életünk szerkesztőség*

nelem kerekere Németországban. A Fal leomlása után euforikus volt a hangulat. Öröm- és bizakodásteli volt mindenki számára ez az időszak. 1989 decemberében közvetlenül karácsony előtt Sankt Augustinba hívott a Konrad Adenauer Alapítvány felvételbeszélgetésre, ahol mint első magyarnak kiemelt ösztöndíjat adtak, ráadásul már 1989 december elsejétől és egy nagyívű, több éves intenzív ingyenes politikai, gazdasági és történelmi képzéssel párosítva. Csak jóval később derült ki számomra, hogy a felvételizető professzori bizottság elnöke Heinrich Wamhoff, a bonni Rheinische Friedrich-Wilhelm Egyetem szervezkémia- és biokémia-professzora,

Dr. Eperjes Ernő

Dr. Eperjes Ernő plébános, érseki tanácsos a Sopron vármegyei Veszékényben született 1914. január 28-án. Teológiai tanulmányait Bécsben végezte 1934–1939 között, 1939. július 9-én szentelték pappá, a Magyar Katolikus Lexikon szerint Győrött, sírfelirata szerint Bécsben. Szolgálatát káplánként Hegyeshalomban kezdte. 1940-ben doktori fokozatot szerzett és 1941-től a győri küsszeminárium prefektusa volt, illetve Sopronban hitoktatott. 1943-tól Győr-Gyár városban szolgált káplánként, 1944-től pedig Környe plébánosa volt egészen 1952. április 24-ig, amikor az ÁVH letartóztatta. Tatabányán a Tolbucsin u. 13. sz. alatti székházban 16 órán át kihallgatták. Azzal vádolták, illetve azt rótták fel bűnéül, hogy várta az amerikaiakat és kijelentette, hogy Mindszenty József bíboros nem hazaáruló és az ellene emelt vádak koholmányok. Vallatói kilátásba helyezték, hogy ezek miatt tíz év börtönre ítélik, s ettől csak az mentheti meg, ha minden hétfőn este 10 órakor a plébániától két kilométerre bizalmas jelentéseket ad át az ÁVH-nak a környék papjairól, azok „államellenes” megnyilvánulásairól. Négy alkalommal a sematizmusból kimásolt adatokkal tett eleget a kérésnek, de amikor az ötödik találkozás alkalmával valótlán adatokat akartak a szájába adni, a június 15-ről 16-ra virradó éjszaka az aknazáron át Ausztriába menekült. 1952. október 2-án érkezett Münchenbe és 1984 szeptemberéig látta el a müncheni magyar lelkészi szolgálatot. Előbb az 1952. december 30-án érvénybe lépett és XII. Piusz pápa által kiadott *Exsul familia*, majd az 1969. augusztus 22-én kihirdetett *Instructio de pastorali migratorum cura* vatikáni rendelkezések alapján és szellemében munkálkodott. Több mint harmincéves müncheni szolgálatában kiemelkedő helyet foglalt el a menekültek, a rászorulóknak, az elesettek, a szegények támogatása, segítése, úgy Münchenben, mint odahaza. 1988. augusztus 26-án halt meg Münchenben. Szülőfalujában, Veszékényben helyezték örök nyugalomra.

Humorsarok

– Mennyibe kerül egy sör?
– Nem tudom, egyet még sosem vettem.

Rendő: – Nem működik a lámpája. Azonnal szálljon le a kerékpárról!
– Már próbáltam. Az sem segit.

Keresztrejtvény

Részlet Szent István király X. intelméből Imre hercegezh

Vízszintes: 1. Az idézet második része. 13. Monda. 14. Állóvíz. 15. Ek! 16. Az idézet harmadik része. 18. Régi magyar családnév. 20. Alul. 22. Pam ..., amerikai színésznő. 24. Mezőgazdasági előtag. 26. Beszterce-Naszód megye. 27. Lóindítószó. 30. Idős röviden. 32. Izomsorvadás. 34. Üres Zaki! 35. Hosszú hang. 36. Csecsemősírás. 38. Ábrahám első fia. 41. Semmikor. 43. Ajándékoz. 44. Kivánsága. 46. Le. 48. Érdeklében ellentéte. 51. Kálium. 52. Alig bír! 54. ... két apródja (Arany János). 57. Jószerű igéje. 58. Szavazóláda. 61. Kebel. 62. Asztácium. 63. Bizalma. 65. Fiúnév. 67. Román nekik. 69. Az idézet negyedik része. 73. Cselekvést kifejező szavak. 74. Német fürdőkád. 75. Nátrium. 76. Hidrogén. 77. Óra. 78. Centi. 79. Hosszúság jele.

Függőleges: 1. Mentális. 2. Egész számok halmaza. 3. Jegyez. 4. Föld előtag. 5. Feltlenül vagdal! 6. Csörömpöl. 7. Szekundum. 8. Keresztül. 9. Hálóban a labda. 10. Elektród. 11. Létezni. 12. Az idézet első része. 17. Német mesegyűjtő fivérek. 19. Pusztítása. 21. Kutya. 23. Reszel egyneműi. 25. Magánhangzók. 28. Távoli ő. 29. Az idézet ötödik része. 31. Ám. 33. Ak! 37. Földet túrjon. 39. Férfinév. 40. Benedek ..., mesemondó. 42. Ek! 44. Hamis. 45. Ménhatárok! 47. Területmérték. 49. Ipari növény. 50. Mázol egyneműi. 53. Csomó. 54. Leánynev. 55. Vágóeszköz. 56. Gríz. 59. Fel: ital népiesen. 60. Alákatör. 61. Megvalósítási forma. 64. Szavas. 66. ...-unde, mindenképp. 68. Norvég főváros. 69. Végtelen híd! 70. Vegyes zab! 71. Felső végtag. 72. Feleség.

„... gyalázzattal ne illess.”	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	L
12 L			13					14			15	
16 L		17		B		18		19		20	21	
	22			23		24			25		26	
27					28				29 S		30	31
	32		33		34		35			36	37	
38			39			40		41				42
		43			44		45					46
	E								A			N
46		47		48	49				50			51
	52		53					54		55		56
57			58	59		60		61				62
	63	64			65	66				67	68	
69					70				71			72
73					74				75			
	Y				76					78		79

Készítette: Simon Kinga

Júniusi rejtvényünk megfejtése: Elvadult Paradicsom

ÉLETÜNK

Az európai magyar katolikusok lapja

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Misszió Média Lap- és Könyvkiadó Kft.
H-1165 Budapest, Zsemlekes út 25/A. I. 5.
Telefon: +36 70 635 7064 (privát)
E-mail: iroda@eletunk.net
Honlap: www.eletunk.net
www.facebook.com/eletunkujsg

Felelős kiadó és főszerkesztő:
Varga Gabriella

Felelős szerkesztő:
Vencser László

Konzulensek: Lukács József, Sajgó Szabolcs SJ,
Szöcs Csaba, Varga János, Vértesaljai László SJ

Szerzők: Czirják Árpád, Kovács Péter,
Mustos Edit, Sebestyén Péter, Simon Kinga,
Udvarhelyi Olivér, Vincze András

Lapunk szerzői, szerkesztői és konzulensei
önkéntes alapon teljesítik vállalásaikat.

Előfizetés:
közvetlenül a kiadóhivatalnál vagy
az európai magyar lelkészségeken keresztül
Előfizetés a 2024. évre közvetlenül a kiadónál:
35 EUR/év, 7000 HUF/év

Digitális változat:
20 EUR/év vagy 6000 HUF/év

Bankszámlaszámunk:
MISSZIÓ MÉDIA KFT.

OTP BANK
11716008-22527699

HU85 1171 6008 2252 7699 0000 0000
SWIFT (BIC) azonosító: OTPVHUHB

Nyomdai előkészítés:
Éber Tamás

Nyomtatás:
Micropress Kft.
H-3434 Mályi, Kistokaji út 5.

A szerkesztőség a nem saját jegyzésű cikkek
tartalmáért nem vállal felelősséget,
mindazonáltal kellő körültekintésre
törekedik. Az olvasóinktól és külső
forrásokból érkező cikkek tartalmáért
azok szerzői vállalnak személyes felelősséget.

BETHLEN GÁBOR
Alap

Az *Életünk* újság megjelenése
Magyarország Kormányának
támogatásával valósul meg.
A Bethlen Gábor Alap
hozzájárul kiadóhivatalunk
működtetéséhez és lapunk
fenntartásához.

Isten éltesse a 80 éves, örök fiatal hölgyeket: Dancs Rózsa és Wurst Erzsébetet

A szülőföldjét, Erdélyt két kisgyermekével a diktatúra idején elhagyni kényszerült és azóta Kanadában élő többkötetes író, lapkiadó és főszerkesztő, a *Kalejdoszkóp* magyar–angol kulturális folyóirat alapító-vezetője, Telch-Dancs Rózsa 2024. július 7-én 80 éves! Ez évi márciusi számunkban több szívbe markoló írását, valamint kalandos életútját is megismerhették olvasóink. Rózsa négy éve özvegyiségben él. Öt éve büszke nagymama. Figyelemre méltó alkotói munkásságát több kitüntetéssel, köztük 2010-ben a Szervátiusz Jenő-díjjal is elismerték. Együttműködő partnereiként és barátaiént szeretettel és hálával, születésnapja alkalmából pedig sok jókívánsággal gondolunk rá: további életére és munkájára a Jóisten bőséges áldását kívánjuk! (Fotó: Kralovánszky Balázs)

Az Ausztriai Magyarok Gazdasági Érdekközössége, az idén 40 éves bécsi Kaláka-Club elnöke, Wurst Erzsébet 2024. augusztus 6-án 80 éves! Gyöngyösi Erzsébet Budapesten született. Huszonhárom éves volt, amikor 1967-ben házasságot kötött a Bécsben élő Wurst Alfrédal. Három leánygyermekük született. Erzsébet nyolc éve özvegyiségben él. Nagy támasza gyermekeinek, unokáinak, dédunokájának. Az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetségének 1992 óta oktatási és kulturális ügyekért felelős vezetőségi tagja, 2001-től a Nyugat-Európai Országos Magyar Szervezetek Szövetségének az oktatási megbízottja volt. Mint oktatásszervező 2004 novemberében átvette a Bethlen Gábor Alapítványtól a Márton Áron Emlékérem kitüntetését, 2004 decemberében az Országházban pedig a

magyar állami Kisebbségekért Díjat nyújtották át számára. 2014-ben a Magyar Érdemrend Tisztikeresztje elismerésben részesült és év végén megkapta az Arany Búzaszem-díjat is. Tavalay (2023-ban) pedig mi is hírt adtunk arról, hogy a győri Széchenyi István Egyetem Pro Universitate-díjban részesítette. Évek óta szoros munkapartnerség és jó barátság fűz bennünket egymáshoz, amit ezúttal is köszönünk neki, egyúttal jó egészséget, sok erőt és sikeres további tevékenységet kívánunk neki! (Fotó: MTI/ Filep István)

Szerkesztőség

Vencser László hálaadása Csíksomlyón

Vencser László, lapunk felelős szerkesztője, a Keresztény Jövőkért Alapítvány kuratóriumi elnökének – ha szabad így mondani – „egyéni Mára-útja” úgy vált kerekké, hogy a tavaly szeptemberben Mariazellben és idén áprilisban Máriapócon bemutatott szentmise után májusban a Csíksomlyói Szűzanyához is elzarándokolt, hogy ott is hálát adjon égi pártfogóinak az elmúlt hónapokban megtapasztalt bőséges kegyelmekért. Családja, közeli rokonai és barátai jelenlétében három paptestvérrel együtt imádkozott a kegytemplomban – és ez a szentmise inkább emlékeztette a kis csoportot az ünnepélyességre, mintsem arra a féltő, aggódó szorongásra, amelyben meglehetősen sok részük volt az elmúlt esztendőben.

Az oltárnál a főcelebráns mellett Potyó Ferenc nyugalmazott érseki helynököt-irodaigazgatót, Gábor Zoltán csíkszépvízi plébánost, Vencser László volt évfolyamtársát és Balázs Zoltán ditrói születésű, jelenleg a Pécsi Egyházmegyében szolgáló atyát láthattuk. Az olyasmányt Kósa Csaba, a szentleckét Kósa Éva, a hívek könyörgését Csúcs Mária és Varga Gabriella olvasta fel. Emelte az ünnep fényét az a tény, hogy a rokonok soraiban jelen lévő Bíró András és hitvestársát, Ilonkát 47 évvel azelőtt éppen ezen a napon indította el Vencser László a szeretet közös útjára. A házassági évforduló újabb okot adott a hálaimára, amit természetesen önmagában mindenki kiegészített a saját, személyes szempontjaival. Vencser László gyógyulása mellett a Kósa-házaspár például

a nemrég született unokájáért mondott köszönetet a Szűzanyának, a kézdívásárhelyi küldöttség tagjai a közelgő (június 2-i) Szentkereszt Stephanie Emléknep előkészületeinek sikeréért éreztek hálát. A Vencser Sándor énekvezetésével ünnepezt szép szentmise után a társaság a Jakab Antal Házban a zarándokmenü elfogyasztásáig még együtt maradt.

Vencser László másfél év után tért haza látogatába szűkebb szülőföldjére; ilyen hosszú távollétre az életében – a hetvenes évek eleji római tanulmányai éveit kivéve – sohasem volt példa. A most otthon töltött tíz nap alatt koncelebrált egy elsőáldozáson, két temetésen, misézett Áldozócútörtökön szülőfalujában, a ditrói Jézus Szíve-nagytemplomban és május 12-én, Húsvét VII. vasárnapján Gyergyószentmiklóson a Munkás Szent József-templomban. Ezen kívül számos barátját, ismerősét meglátogatta és a másfél év alatt eltávoztak nyughelyeit is felkereste.

A teljes gyógyulására még várni kell, azonban Vencser László nagyszerűen halad a felépülés útján. Ennek örülni nekünk is jó okunk van: nélküle sok más mellett az *Életünk* újság és nagy valószínűséggel a Keresztény Jövőkért Alapítvány sem létezne.

Imádkozunk, imádkozunk érte továbbra is!

Varga Gabriella

Krisztust választotta örökösének

Ezer éve halt meg Szent II. Henrik

Szent Henrik császár, akit a német császárok közül egyedül avattak szentté, Szent István feleségének, Gizellának volt a testvérbátyja. Abbach-ban (Regensburg mellett?) született 973. május 6-án. Mint Civaokodó Henrik bajor herceg legidősebb fia aligha számíthatott arra, hogy egyszer a birodalom császára lesz. Az Ottó császár és atyja, Henrik közötti ellentétek miatt ugyanis hosszú időn át még az is kérdéses volt, hogy megkaphatja-e a családi örökséget jelentő hercegséget, mivel atyjától a császár elvette.

A bajor herceget a hildesheimi katedrális iskolájában tanították, és – nyilvánvalóan II. Ottó császár utasítására – a papságra készítették fel. Csak akkor került vissza hazájába, amikor a császár visszaadta atyjának a hercegséget. Tanulmányait Regensburgi Szent Wolfgang püspök irányítása alatt fejezte be. 995-ben, Civaokodó Henrik halála után átvette a hercegség vezetését. Legsürgősebb feladatának azt tekintette, hogy a lehanyagolt kolostori életet a bencés regula szigorú szellemében megújítsa, és ezt – az érintett kolostorok és a bajor püspökök gyakori tiltakozása ellenére – végre is hajtotta. Császársága idején is nagy gondja volt az egész birodalom kolostoraira. Támogatása nélkül a clunyi reform nem terjedhetett volna el oly gyorsan és oly nagy területen a birodalomban.

Huszonkilenc éves volt Henrik herceg, amikor 1002-ben III. Ottó császár halálhírére hozták, akinek hívására éppen úton volt Itália felé, hogy seregével segítséget vigyen neki. Az utód személye körül viták támadtak. Henriknek azonban sikerült egymás után megnyernie a választó hercegeket, úgyhogy megválasztották és meg is koronázták. Ellenfelei nem hajtottak előtte fejét harc nélkül, de ő oly ügyesen nyerte meg egyiket a másik után, hogy néhány hónap leforgása alatt az egész birodalom elfogadta császárának. III. Ottó ábrándos külpolitikája után az ő higgadt, tárgyilagos politikája biztosítani tudta, hogy megmaradjon a birodalom egysége.

Hosszú éveken át a legégetőbb kérdés volt a keleti határon Chrobry Boleszláv lengyel herceg fegyveres terjeszkedésének megakadályozása. Határozott fellépéssel attól sem riadt vissza, hogy az akkor még pogány liu-

tizekkel és redarokkal szövetséget kössön. Ezt a szövetséget a kortársak, főleg a papság élesen ellenezte, ugyanis egyik pontja szerint Henriknek le kellett mondania a szövetségek területén történő katolikus misszionálásról. Ebben az esetben azonban nem volt más választása, hiszen az egész ország érdekét szolgálta az egyháziak rosszállása ellenére is. De tudta, hogy kárpolitást kell adnia, ezért több nagy alapítást tett.

A szívós célratörés volt egyik legjellemzőbb vonása. Ez mutatkozott meg Nyugat felé vezetett hadjárataiban is, amelyekkel a birodalom határait megerősítette, illetve kiterjesztette. Örökösödési szerződést kötött a gyermektelen II. Rudolf burgundi királlyal, s ezzel Burgundia várományosa lett és megteremtette a feltételt ahhoz, hogy Burgundia később, II. Konrád uralma alatt végleg a birodalom része legyen. Hatalmát kiterjesztette Bázela is, s a várost és annak főtemplomát gazdag ajándékokkal látta el. Itáliában három hadjáratot vezetett: 1004-ben, 1014-ben és 1021-ben. VIII. Benedek pápa 1014-ben Rómában császárrá koronázta.

Bármilyen áldásos volt is II. Henrik császár uralkodása a birodalom gyarapodását tekintve, az Egyház nem emiatt tiszteli a szentek sorában. Szentként azért tiszteljük, mert uralkodói hatalmával teljesen tiszteltben tartotta az Egyház jogait, és feltűnő volt személyes jámborsága és készsége a bűnbánatra. A templomokat és kolostorokat gazdagon megajándékozta. Különösen két nagy alapítás őrizi a nevét: a 981-ben felosztott merseburgi püspökség újjáalapítása és a bambergi püspökség megalapítása. Amellett, hogy az uralkodó nagyon reális politikus volt és a birodalom érdekeit állandóan szem előtt tartotta, egyházi alapításai mélyes hitében és egyházhűségében, valamint annak a feladatnak a felismerésében gyökereztek, amelyet szerinte az Egyháznak a világban be kell töltenie.

A merseburgi püspökség 1004-ben történt újjáalapítása megnyitotta az utat a szlávok misszionálása előtt. Nemcsak a korábban egyházi tulajdonban lévő birtokokat adta vissza a püspökségnek, hanem saját javaiból is gazdagon megajándékozta.

Legkedvesebb alapítása, a bambergi püs-

pökség is missziós rendeltetésű volt. A terület ugyanis névlegesen már régen keresztény volt, azonban a püspöki székhely túl messze volt ahhoz, hogy a püspök igazán törődhesen a hívekkel. Henriknek hosszú tárgyalások során sikerült rávennie a würzburgi püspököt, hogy mondjon le a területéről és ezzel tegye lehetővé egy új püspökség alapítását. 1007. november 1-jén végre sor kerülhetett a regnitzai püspökség megalapítására, amely-

Szent Henrik középkori domborműve a róla elnevezett prágai templomban.
Fotó: Thaler Tamás

nek székhelye Bamberg lett. Henrik már három évvel korábban, 1004-ben megkezdte a katedrális építését Bambergben, amely valóban méltó volt arra, hogy püspöki templom legyen. A székesegyházat 1012. május 6-án szentelték fel a Boldogságos Szűz Mária, Szent Péter és Pál apostolfejedelmek, valamint Szent György és Szent Kilián tiszteletére. Sem előtte, sem utána nem volt püspökség, amely alapításakor olyan ajándékokat kapott volna, mint Bamberg. A birtokok, amelyek tulajdonába kerültek, olyan biztos alapokat jelentettek, hogy Bamberg a középkorban végig kiemelkedő szerepet játszott a német püspökségek között.

Bambergben két kolostor is Henriknek köszönheti a létrejöttét. A Szent István vértanú-templom felszentelésekor, 1020-ban a császár személyesen fogadhatta Bambergben VIII. Benedek pápát és a húsvétot a pápával

együtt ünnepelhetett a dómban. Ez volt Henrik uralkodásának egyik csúcspontja. Utolsó alapítólevelében, amellyel a fuldai kolostort alapította, ezt írta: „Kötelességünk, hogy az Istentől kapott javakat elsősorban Isten házáinak felszerelésére fordítsuk.”

Mindezen uralkodói tevékenységét gyenge egészségű, törékeny emberi testben hajtotta végre Henrik. A források közelebbről nem nevezik meg a betegségét. Luxemburgi Kunigundával kötött házassága gyermektelen maradt. Az a későbbi korok jámbor elképzelése volt, hogy szándékosan és tudatosan vállalt József-házasságban éltek, és ezért igen nagy tisztelettel magasztalták őket. A történészek inkább arra hajlanak, hogy gyermektelensége a betegségével függ össze. Ez azonban életszentségét egyáltalán nem zavarja. Alázattal és belenyugvással hajlott meg Isten akarata előtt, és feleségével egyetértésben minden vagyonát az Egyházra hagyta, mert „Krisztust választotta örökösének”, ahogy a bambergi alapítólevelében írja.

Henrik 1024. július 13-án halt meg a Göttingen melletti gronai császári palotában, hosszú betegség után. Holttestét Bambergbe vitték és a dómban temették el. Felesége, Kunigunda később mellette kapott nyughelyet. A XV. század elején Tilman Riemenschneider faragta a császári Sarkofágot, életéből vett jelenetekkel díszítve a sírt. És a szent császár sírjához még ma is zarándokolnak, nemcsak a németek, hanem a franciák is. III. Jenő pápa 1146. március 12-én szentté avatta, miután a nép már hosszú ideje tisztelte. Szent II. Henrik az egyetlen szent német uralkodó. A szentté avatással az Egyház elismerését is kifejezte azért, hogy Henrik minden erejével gyarapította birodalmát, ugyanakkor védelmezte és támogatta az Egyházat, s ezáltal személyében megvalósította a „szent birodalmat”.

Ünnepét 1631-ben vették fel a római naptárba, de nem önálló ünnepként, hanem csak megemlékezésként Szent Anaklét mellett. Önálló ünnepé 1668-ban lett, július 15-i dátummal. 1969-ben áthelyezték halála napjára, július 13-ra.

Istenünk, ki Szent Henriket elhalmoztad kegyelmeddel, és megadtad neki, hogy a földi királyság gondjai közepette az odafönt valókat keresse, kérünk, közbenjárására add meg, hogy kötelességeinket teljesítve siesztünk országod felé! Amen.

(kattima.hu)